CIHM
Microfiche
Series
(Monographs)

ICMH
Collection de
microfiches
(monographies)

Canadian Institute for Historical Microreproductions / Institut canadien de microreproductions historiques

© 1996

The copy filmed here has been reproduced thanks to the generosity of:

National Library of Canada

This title was microfilmed with the generous permission of the rights holder:

Raīna (Rae) Cunningham

The images appearing here are the best quality possible considering the condition and legibility of the original copy and in keeping with the filming contract specifications.

Original copies in printed paper covers are filmed beginning with the front cover and ending on the last page with a printed or illustrated impression, or the back cover when appropriate. All other original copies are filmed beginning on the first page with a printed or illustrated impression, and ending on the last page with a printed or illustrated impression.

The last recorded frame on each microfiche shall contain the symbol ➔(meaning "CONTINUED"), or the symbol ▼ (meaning "END"), whichever applies.

Maps, plates, charts, etc., may be filmed at different reduction ratios. Those too large to be entirely included in one exposure are filmed beginning in the upper left hand corner, left to right and top to bottom, as many frames as required. The following diagrams illustrate the method:

L' exemplaire filmé fut reproduit grâce à la générosité de:

Bibliothèque nationale du Canada

Ce titre a été microfilmé avec l'aimable autorisation du détenteur des droits:

Raīna (Rae) Cunningham

Les images suivantes ont été reproduites avec le plus grand soin, compte tenu de la condition et de la netteté de l'exemplaire filmé, et en conformité avec les conditions du contrat de filmage.

Les exemplaires originaux dont la couverture en papier est imprimée sont filmés en commençant par le premier plat et en terminant soit par la dernière page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration, soit par le second plat, selon le cas. Tous les autres exemplaires originaux sont filmés en commençant par la première page qui comporte une empreinte d'impression ou d'illustration et en terminant par la dernière page qui comporte une telle empreinte.

Un des symboles suivants apparaîtra sur la dernière image de chaque microfiche, selon le cas: le symbole ➔ signifie "A SUIVRE", le symbole ▼ signifie "FIN".

Les cartes, planches, tableaux, etc., peuvent être filmés à des taux de réduction différents. Lorsque le document est trop grand pour être reproduit en un seul cliché, il est filmé à partir de l'angle supérieur gauche, de gauche à droite, et de haut en bas, en prenant le nombre d'images nécessaire. Les diagrammes suivants illustrent la méthode.

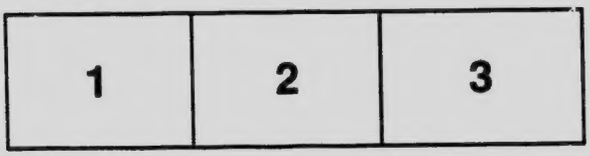

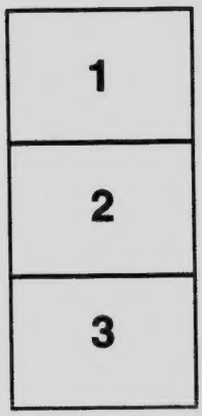

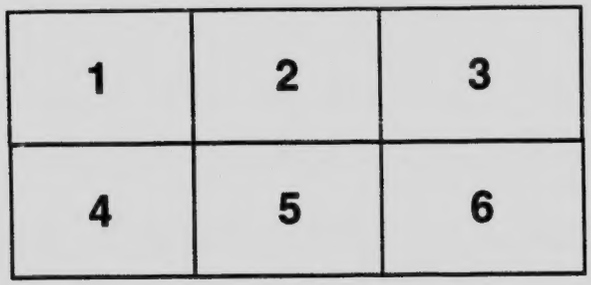

MICROCOPY RESOLUTION TEST CHART

(ANSI and ISO TEST CHART No. 2)

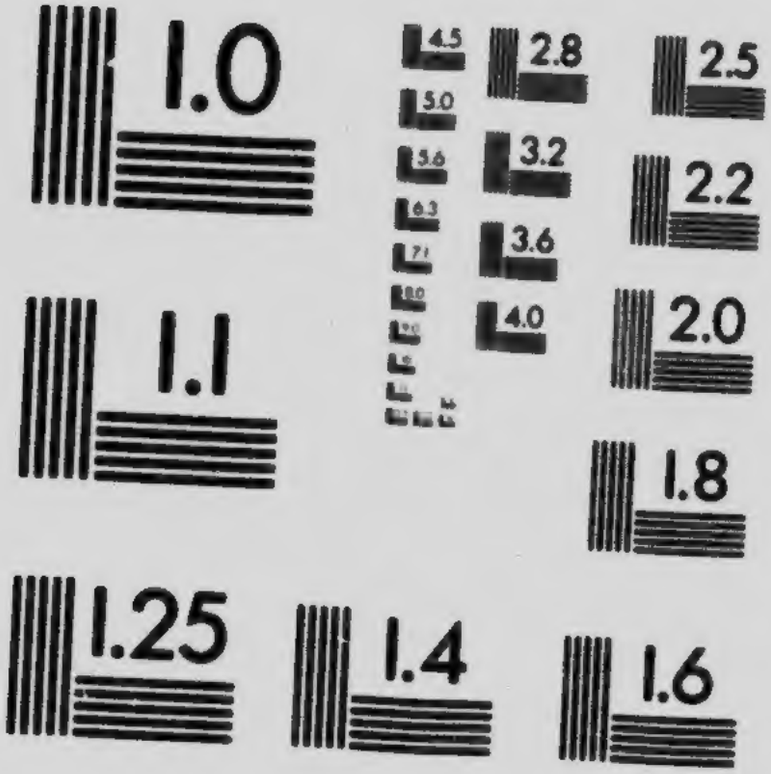

APPLIED IMAGE Inc

1653 East Main Street
Rochester, New York 14 USA
(716) 482 - 0300 - Phone
(716) 288 - 5989 - Fax

П. КРАТ.

КОЛИ ЗІЙШЛО СОНЦЕ

ОПОВІДАНЄ З 2000 РОКУ.

ЦІНА 30 ЦЕНТІВ.

Накладом Української Книгарні в Брантфод, Онт.
З друкарні «Робітничого Слова».
Торонто, 1918.

ЧИТАЙТЕ І ШИРІТЬ!

РОБІТНИЧЕ СЛОВО

соціялістичну-наукову часопись для українських робітників і фармерів в Північній Америці.

«Робітниче Слово» від початку свого істнованя стоїть твердо в обороні працюючого люду.

«Робітниче Слово» виступає проти всяких дурисвітів і ворогів робітництва.

Робітниче Слово містить ріжні користні і цікаві статі, після найновійших напрямків соціялістичної науки, про політику, про справи робітничі і хліборобські, подає статі наукові, поучаючі, оповіданя, поезиї, новини з Америки, старого краю та з цілого світа. Всьо писане в »Робітничім Слові« дуже зрозуміло і приступно для кождого. »Робітниче Слово« виходить тижнево, що суботи.

Предплата на »Робітниче Слово« виносить: на цілий рік $1.50, на пів року 80 центів. За границею: на рік $1.75; на пів року 90 центів. Предплату належить слати на слідуючу адресу

ROBITNYCHE SLOVO

Box 64, Toronto Ont.

Оказове число висилаємо кождому даром.

National Library of Canada
Bibliothèque nationale du Canada

2 25-

DEC 18 1925

П. КРАТ.

КОЛИ ЗІЙШЛО СОНЦЕ

DEC 18 1925

Оповідане з 2000 року.

З друкарні «Робітничого Слова».
Торонто, 1918.

PS3565.
R32
K6
c.2

Коли Зійшло Сонце

I.

— Він буде жити, почув я над собою чийсь лагідний жіночий голос: Тільки недоторкайтесь до него голими руками, заки він цілковито не розмерзнеть ся:

— Що за диво? подумав я: Де я і що зі мною? Чув тільки, що в моїм тілї перебігали якісь горячі потоки.

— Дайте йому напитись ще сего зіля, казав голос.

Чиїсь руки розтулили мої уста і вляли чогось у рот, що я лигнув. Тодї мої очі розплющились, і я побачив наді мною такої краси жіноче личко, що хвильку хтів уже повірити в істноване анголів. Чорнява, рожева як той троянд цьвіт, чорнобрива, синьоока вона всьміхалась до мене своїми червоними мов калина устоньками зза котрих мов рядки перлин блищали білі зубочки і казала, як до малої дитини:

— Будемо жити, будемо жити!.... Але й не гадайте підвестись, се вам заткодить, крикнула вона, коли я хтів поворушитись. Тепер я бачив, що коло мене стояло ще четверо повних, здорових хлопців вбраних, як і вона у ясно-блакитні мантлї: аче шпиталева служба.

— Деж я?

— Лежіть і нї про що не думайте. Ви там де була ваша воля, щоб ви були.

Я десь бачив її личко колись. Воно менї таке знайоме. Але де? Зрозумів, що

в мене цілковито відібрано память.

— Скажіть хто ви і що зі мною сталось а то я здурію! крикнув до неї, бо бачив, що вона була якась там старша.

Та засьміялась і сказала дати мені чогось на спане.

Коли знов прокинувсь, вона сиділа коло мене на кріслї а я побачив себе на шпиталевім ліжку, у гарно прибраній, сонцем осьвіченій кімнаті.

— Ви називаєтесь Петро Іванчук?

— Я не памятаю, відповів я, дійсно забувши своє власне імя.

— Ану, дивіть ся сюди, і вона подала менї зжовклий папір на котрім стояло: «Я, Петро Іванчук, син Івана Іванчука з Бубнища з Галичини, годжу ся, щоб доктор Гібсон професор медицини на Ванкуверськім Університетї у Ванкувері, Б. К., заморозив мене після методи професора Бахметієва болгарського міністра просьвіти, з умовою, що Ванкуверський Університет буде доглядати мене аж до 10 години перед полуднем дня 1-го травня 2000 року, а того дня я маю бути відмороженний і поможливости привернений до житя». Підписано «Петро Іванчук», по при той підпис стояли ще підписи доктора Гібсона, нотаря та згода Британ.-Колюмбійського парляменту, що вільно Петра Іванчука після його власного бажаня заморозити.

— Ніби се я, той Іванчук? спитавсь я лікарки, що пильно дивилась на мене, сподіючись тої хвилї, коли я все згадаю.

— А так, що ви!

— Я не знав.

— А се чиє лице? показала менї чиюсь жіночу фотографію, зжовклу як і той папір.

Ой! я тепер згадав усе:

— То було вчера. Вона кохала иньшого і за него віддалась. Я не міг стерпіти болю моге серця і, коли доктор Гібсон викладаючи нам в каледжі анатомію казав, що добре булоб спробувати, чи людина годна витримати заморожене, я запропонував йому мене.... Але пощо ви мене так завчасно відморозили? Гадав я хтів до 2000 р., а не на одну ніч.

— Ха-ха-ха! зареготалась докторка: Ваша ніч була довга рівнісенько 81 рік і чотирі місяця.

—Отже тих, що я знав, їх нема нікого в живих?

— Певно.

— І її немає? показав на портрет моєї калишньої любки?

— Вона вмерла у 1982 р.

— Ви її знали?

— Я її онука.

Тепер я пізнав її. Вона була так подібна до моєї Бесі, тільки тисячу разів красша.

Але ви погана людина.

Чому?

— Та зза коханя та заздрости, відібрали собі житя на вісімдесять і один рік!

— Серце не зважає... А зрештою мені більше хтілось прислужитись науці, збрехав я.

— Ой, науці... Але певно се заморожене цілковито виморозило палкість вашого серця, глузувала вона.

— Не знаю.....

— Товаришко Гледис, колиж ви покажете нам свого відмороженика? почули ми шепотіне з троха відхилених дверей.

— Тепер уже можна, сказала докторка.

Тоді двері розчинились і до кімнати

всипалась гурма людей з зацікавленими обличами, з очима зверненими на мене.

—Як ся маєте? як себе відчуваєте тепер? засипали мене запитами.

Дякував за їхню прихильність, а враз з тим дивувавсь розглядаючи їх та їхнє убранє. Були межи ними молоді й старі жінки й чоловіки, але усі такі здорові, рожеві! Навіть сивоволосі були повні здоровля, руху та гумору немов шкільна молодь. А що до жінок той не казати. Навіть тяжко було вгадати як старі вони були. А вбранє на них було таке, що мені робилось ніяково на них дивитись. То було щось подібного до перського убраня: якісь з легонької матерії майже прозорого шовку «тумани». груди були вкриті парами злотих мищат. а плечі загорнені у легенькі, як павутиня намітки, на головах мали подібні до єгипецьких корабликів ще з часів фараонів. Злото, самосьвіти та шовки та краса. Чоловіки були вбрані в біленькі сорочки та штани. Але декотрі мали убранє подібне до колишнього грецького, тих тог та тунік. Мені здавалось, що се гурма ванкуверських богатирів з'явилась подивитись на мене, аби задоволити своє зацікавленє. Але одно мене дивувало, що лиця в них усіх мали вираз розуму та висшої інтеліґенції, чого я цілковито не бачив у вітрогонної молоді з капіталїстичної кляси. Також дивно було, що вони звали мене і один одного «товаришу» та «товаришко». Що за зміна на тім сьвіті?

А ті жінки пообсідали мене на ліжку і цокотіли як канарки.

Ви мусите дати нам кілька відчитів про вашу добу. Ми так зраділи, коли довідались, що вас будуть відморожувати....

Але ви герой! Ви дали науці доказ, що людей можна заморожувати на сотки років. Тепер богато з нас зробить те саме, аби побачити слідуючі століття.....

Я теж уже хтів роспитувати їх про їхнє житє, але моя докторка Ґледис сказала, що мені ще шкодить така турбація, і вони, жичучи мені як найшвидче встати, повиходили з кімнати.

— Се місцеві капіталісти? спитав я її. Вона не зрозуміла того слова.

— Капіталісти? Що то таке?

Я її роз'яснив.

— Ні, се наші.....

— Ванкуверські міщани? спитав я.

— Знов не розумію вас... Се наші.

Так я з першу й недовідав ся, хто то був.

— Тепер ми скинемо з вас усі повивачі і спробуємо піти з вами трохи на сьвіже повітря. І вона закликала знов шпиталевих хлопців. Мене розповили, скупали, вбрали в римської моди тогу, а тоді я глянув на себе у сьвічадо. Мною від жаху аж стріпнуло: У сьвічаді був якийсь зжовклий напів-мрець.

— Ой, який я став! — крикнув я.

— Не журіть ся, наші доктори зроблять вас до місяця молоденьким парубком, потішила Ґледис.

Пробував іти, але ноги вгинались, Тоді посадили мене на гарне крісло з колесами, котре порушувалось якоюсь нечуткою силою, і Ґледис сказала, що сама піде зі мною на прохід тільки переберетъ ся. Мене звезли хлопці до дверей, а незабаром і Ґледис прийшла вбрана, як і попередні дами, повита в легенький як мрія злото-зеленавий серпанок.

Вона натиснула ґудзик коло крісла і

воно легенько покотилось. Ми вийшли через величезні шкляні двері на улицю. Але що то була за улиця! Вимощена якимсь червонавим наче ґумовим асфальтом, хідники з блакітного цементу, а від дороги понад хідниками квітки й квітки. Домів мало; й дім від дому відокремлений садами котрі тепер саме були вляні яблуновим квітом.

Коли Ґледис перевозила мене через улицю я побачив затоку і гори по тім боці.

— То Північний Ванкувер? спитав я її.

— Так.

— А ся улиця де ми ідемо?

— Не пізнаєте?.... Таж се Гейстинґ.

— Гейстинґ? Та застановлена мурами улиця. А деж крамниці, канцелярії, кінематоґрафи, їдальні? Ні, се не Гейстинґ, або се не Ванкувер.

— Я бачила фотоґрафію старого Ванкуверу і знаю про що ви питаєтесь.

Тимчасом нас здибали то хлопці то дівчата, а то і старші люди і всі витали мою докторку словами «добридень Ґледис», або «добридень товаришко Ґледис». Що за диво, її ціле місто знає, наче вона усім їм сестра.

А деж ваші крамниці і ціла бізнесова дільниця?

Ви кажете про наші споживчі склади?

Споживчі склади?... Я вас питаю де ви купуєте собі усе що вам потрібно?

- Ми нічого не купуємо, я навіть мало розумію, що значить те слово.

- А так, міняєте гроші, на те що вам треба....

- Я знаю; у нас в музею є ті паперці та бляшки, і вони показують, які були дурні люди минувших століть, що годи-

лись міняти свою працю за клаптика нікому ні нащо не здалого паперу.

— А як же ви жиєте без грошей? не вірив я їй, думаючи, що вона жартує.

— А нащо нам гроші? Ми всї працюємо....

— Тай ми працювали, перебив я її.

— Ви працювали, але з тої працї була тільки мука, а користали з того одиниці.

А тепер як?

А тепер у нас усї щасливі, усї задоволені, а тих одиниць нема.

— Що ж се з сьвітом сталось?.... Чи не здійснились мрії соціялїстів?.. споглянув я на неї.

— А ви не були соціялїстом?

— Нї, я в полїтику не бавив ся. Менї в голові була медицина.... Хоч я співчував ідеї економічної рівности.... Колиж се сталось?

Тим часом нас оточила гурма товаришів й товаришок, всїлякого віку. Ґледис спинила крісло-візок. Витали немов найдоросшого родича.

Ми довідались, що ви розморозились в добрім здоровлю..... ой, які ми радї, які радї!.... (я гадав, що ранішні ґазети повідомили про моє воскресенє)

Товариш Піт, цікавить ся, як ми дійшли до теперішнього устрою, сказала Ґледис.

Вчинив ся рух, почались поясненя, і за пару хвилин я довідав ся, що по сьвітовій війнї 1914 року, по російській революції 1917 р. сьвіт не заспокоював ся. Хвиля соціяльної революпії захопила поволї усе людство, і вже від 1950 року колєктивізм запанув в найдальших закутках земної кулї. Приватна власність на землю та засоби виробу стала заступлена суспіль-

ною.

— А як держави? як Канада? цікавив ся я.

— Держав нема. Тепер є тільки людство.

— Як же ви рядитесь?

— Уряду, такого як був колись, у нас нема. Правда, суші розділені на кілька частин що до продукту, що вони видають і відповідно тому маємо індустріяльні комітети, які пильнують, щоб усего було вироблено кільки треба.

— А парляменти, кабінети міністрів, суд, поліція, військо, вязниці?

— Ха-ха-ха! зареготались всї. І я довідав ся, що вони замість парляментів тепер мають річні всесвітні зїзди, а що до міністрів, суддів, поліції та війська, — того нема.

— Як же ви судитесь і боронетесь від напасників?

Знов щось дивного! Кажуть, що в них нема напасників, нема злочину

— Чому?

Бо злочин істнував через те, що сьвітом рядили фахові злочинцї, через неосьвідомлене народу, через приватну власність. Тепер полїтики нема, нема й тих псувачів людства-полїтикреів. Тепер нарід осьвідомлено, а школи виховали нове поколїнє в ідеях братерства та спільної працї.

Вони казали:

— Усей сьвіт наш і ми чуємо себе забезпеченими, ми все маємо, що технїка та наука осягнули. Красти в себе нїхто не буде; убивати один одного не можемо, ми любимо в кождім брата і сестру людину. Ми всї одна родина, родина людей, в котрій вже щезла звірячість минувшини.

— Чомуж ми, бувши людьми, що чванились цивілїзацією, чому ми не додума-

лись до того, до чого ви так просто дійшли? Кільки крови та сліз пролялось непотрібно..... і я схилив в роспачу голову, чуючи наче на мені лежить ганьба минувшини, живим заступником котрої тепер був тільки я.

Але вони зрозуміли мій смуток і зараз показали чулість своїх сердець.

«Відморожений дідусю», «дідусю цілого людства», дивіть ся на нас! Ваша доба зробила свою роботу, без вас не булоб і нас, ми ж продовженє вашого житя. Радіймо ж, що нарешті житє визволилось з кайданів мук та недолі. І вони схопили мій візок і покотили улицею сьпіваючи свій «Гимн Людства», що починав ся:

Ми всї брати, ми всї сестри,
Все людство—одна родина,
Всїх кохаймо,
Всїх шануймо,
Хай жиє й мала звірина!

З хатів виходили мешканцї, витали мене, прилучаючись до сьпіву. Зза одного паркану плигнув на улицю куґар, несучи в писку мале куґареня.

Гало Джени! Крикнули мої приятелї. Куґарка замуркала, як кітка і поклала менї на колїна своє котя.

І ви не боїтесь, щоб ся звірина не поїла ваші дїти? — спитав я.

—Ой, нї! Джені, добра кіточка, вона бавить ся з нашими маленькими братіками та сестричками.

Тепер я завважив під корчами троянд чорного медвідя, що спав собі, наче наймит по роботі, улицею вганяли крілики, скрізь по садах цокотїла пташня, а пара ракунів гойдались на галузях черешнї.

Збудили медведя і познайомили зі

мною: звали його Урзус.

— Ми забрали у звірини їхні ліси та гори, але за те даємо їм місце межи собою. Куґарка куґареня та Урзус лестились, як сьвійські коти. Я пригадав собі як не раз на польованю убивав куґарів та медведів. Сумлїнє впялилось менї в серце!.... А одна дївчина, схопивши куґареня, закричала:

Назвімо його Нітом, в честь нового товариша, і куґареня стало Нітом.

Повезли мене далї. Урзус по шкандибав теж з нами. Тепер ми вийшли на гору де колись був Мейн стріт. Як і впочатках 20-го столїтя зза темно-синьої морської затоки білїли снїгові верхи гір, але й тут великих будинків не було, а стояв просторий встелений травичкою на квадратову милю парк, а по парку були розстановлені більші й меньші будинки та забавки дя дітей.

— Се наша школа, сказали менї.

Замість брами до того парку-школи стояло дві статуї. Одна уявляла батька, маму і троє дітей, всї обіймались у пестощах, (на ній був напис: «Діти! любіть старших товаришів»), а друга — два хлопцї і дві дївчини обіймаючі себе за рамя; там підпис: «Любімось».

— Бачите мета наших шкіл розвинути в дітях людяність основану на взаємнім люблєню.

— А в наших школах дітей вчили мілїтаризму та слїпого націоналїзму, завважив я.

Мене підвезли до першого шкільного будинку. З дверей повибігали учительки і з радостею сестер покотили моє крісло до середини. Там за лавками сидїло зо пятьдесятеро здорових красно вбраних дітей, котрі повитали мою появу радісними

криками, але жадне не встало зза лавки. Бачив, що тут істнує карність. Мене підкотили до учительської катедри. На стіні я зауважив мапу земних півкуль на котрих був напис: «Твоєю вітчиною — цілий світ». В тім є рація, згодив ся я.

Діти! казали учителька. Ми маємо дуже дорогого гостя, людину з початку двадцятого століття, про котрого вже вам сьогодні росповідала. Він тепер буде жити нами і ми маємо зробити його житє приємним.

Ми всі вас, любимо, старший товаришу! крикнули дзвінкими голосочками діти.

І я вас так само, мої пташенята, розчулений до сліз відповів я.

Можете встати і привитатись з товаришем Нітом, дозволила учителька. Тут мене трохи не задушили в своїх обіймах.

Я хтів знати, чого вони вчать ся.

Тут були діти в віку сім вісім років. На лавках я не бачив жадних книжок, ані скриптурів. Спитав учительку. Замість відповіди вона натиснула коло себе один біленький ґудзик (тих ґудзиків біля неї було зо дві сотки) і враз я почув гарний молодечий баритоновий голос, що читав... Я прислухав ся і пізнав в тім невмеруче оповідане про «Робінзона Крузо», приятеля дітей.

Так у вас ґрамофон заступив книжку? Скрикнув я:

Ми звемо сей прилад бібльофоном, весело поправила мене учителька, а діти, Гледис і решта що були в школї сьміялись за моє здивоване.

- А як ви пишите.

- Дивіть ся на сю таблицю, сказала знов учителька і попросила свою підручну

закласти якусь плитку у скриньку коло стіни. Потім натиснула ґудзик і на таблиці зявились слова, наче чорна таблиця була шкляною і під шклом кожна літера сьвітились.

— А коли вам треба з голови що написати?

— Тоді ми вживаємо сего приладу, і вона почала натискати ґудзики, як на колишній нашій писарській машині, а на дошці сьвітились слова.

— Чудово!..... Але, що до писаня листів, ви ж мусите писати перами?

— Ні, ми маємо диктограф.... Ось він, і учителька взявши щось подібного до тих цівок, що ми вживали до Едисонових фонографів, поклала до машинки, що стояла в неї на столі (такіж прилади були і коло кождої дитини). Потім проговорила у трубку пару слів, виймила цівку з диктофона і, здіймивши з тої цівки тоненький папірець з чогось твердого, подала мені.

— Тепер, коли хочете почути, що тут «написано» положіть се в сю щилину. Я зробив так, учителька натиснула ґудзик і її голос почули ми виразно, наче вона сама говорила.

— Так ви цілковито не пишете? невгавав я: І вчім складаєть ся у вас наука?

Пояснили, що вони вчать ся і давнього письма, також, але його вживають хіба в такім випадку, як треба нагло щось написати, а близько нема диктофона. А також мусять уживати письма запро написи на памятниках, будинках, тощо. Диктофон красше від письма і тим, що дітей призвичаює до скорого думаня та рівної бесіди.

— Ми є всесьвітньою нацією працівників, сказала далі учителька: І наша виховавча

метода полягає на тім, щоб виховати в дітях залюблене до праці, до шанованя праці!

А за мого часу дітям впоювали пошанівок до всіляких славетних вояків, тощо. Чи шануєте ви Н лсона, Волфа та иньших? зацікавив ся я.

- Ой, ні! Ті назвиска подибуємо у всесьвітній історії, але та вся кровава минувшина нас не цікавить. Нашими героями є творці духа, творці житя. Робітник з жилавими руками, що здвигнув культуру в сій країні, — се наш герой! Нашими героями ті всі, що своїми думками прошибли темряви незнаня, дали сьвітови пізнати самого себе, дали нам те проміне людськости, котре загріває нас до дальших вчинків добра та краси!

Тим часом з усіх шкіл телефонували учительски, протестуючи, що мене затримують в одній школі, коли усі хочуть мене бачити. Повезли мене до другої школи. Але учительки вмовились і випустили усю дітвору у парк.

Яка тисячка зацікавлених личок оточила мене, а крику, а вереску! Усі конче хтіли мене обіймити. Аж Гледис злякалась за моє здоровле і просила учительок вгамувати дітей. А тоді викотили моє крісло на ту плятфому, що діти з неї спускають ся, і я мав звідти до них промовляти. Усі посідали на травичці і діти і учительки і медведь Урзус меже ними. Почав їм росповідати про сьвітову війну 1914 року. Діти й учительки скривились. А одна сказала:

— Товаришу, росповідайте нам щось доброго, а такого ми не любимо.....

— Доброго? і я став як дурний.... Напинав усей свій мізок і не годен був нага-

дати нічого доброго за часів мого житя в початках двацятого століття.

— Хочете чогось доброго?..... Ага! зрадів я: Ми давали один одному різдвяні подарунки раз в рік.

— Тільки раз в рік? здивувались діти: А ще що?

— Ми мали товариства, де плели панчохи раненим жовнірам, мали товариства охорони псів.... На тім я й став. Бачив, що діти були цілковито мною не задоволені.

Гледис врятувала ситуацію

— Любі маленькі товаришки й товариші ви не маєте чого зражатись тим, що за часів житя сього товариша в сьвіті мало було добра та любови, але він сам був добрий і ради науки дав себе заморозити на такі довгі літа. Наш обовязок показати йому щирість наших сердець.

І хмара минула: діти любо глянули на мене. Я попросив скетити мене на землю і коли возили мене по парку, щебечучи та росповідаючи про житє їхнього маленького діточого сьвіта.

Але ось зачув дзвін: раз, два, дванадцять.

— Обід! крикнули діти і покотили геть з парку. Гледис забрала мене і з кількома учительками пішла знов в напрямку того будинку, що я думав, що то був шпиталь

———o———

II.

— Де ти сьогодні обідаєш? спитала мою докторку товаришка.

Де будь. Тато на фармах, відповіла та.

Ходім до мене, запросила та.

Моє крісло стало в дверях красного дому на одвірку котрого був злотчй напис: «Дівчина Ласи МакІнтош». В хаті було хороше! Красні меблї з дорогого дерева, оббиті доброю матерією, красні килими, образи, лямпи, фіґури, а на вікнах повно пишних вазонків.

Таке умебльоване вартує поверх три тисячки, порахував я.

Поки ми приготуємось до обіду, хай товариш почитає ґазету в моїй бібліотеці, сказала Ласи і запросила мене в другу кімнату, в котрій не було жадної книжки, крім кількох шафів з звоями подібними до тих, що на них колись показували в нас «рухомі образки». А в стіні я завважив рурку подібну до того бібліофона, що в школі.

Натисніть сей ґудзик і читайте ґазету, пояснила господиня хати, а сама пішла.

Будемо «читати» сказав собі я і натиснув, і враз з рурки бібліофону почув голос, що росповідав цілу мою історію, та вихваляв Ґледис, що потрафила мене воскресити. Далї «ґазета» повідомляла, що я буду промовляти сего вечера в галї ім. Ч. Дарвіна в Ванкувері. Була там новинка, що сіяне в Альберті, Саскачевані, Манїтобі та Північній Дакотї скінчилось і від 10-го мая пічнуть ся переджнивові вакації. Сила, що працювалла до сіяня

вертає домів.

Се певно, так само, як за мого часу з Онтарії їхали на Захід на фармерські роботи, пояснив я собі.

Подавала газета новинки про нові пісні вложені тими, а тими, про наукові винаходи, про новомальовані образи і ті образи зараз я бачив на стіні; повідомляла про заручини і то дуже кумедно. Приміром, Маруся Заокіпна з України заручилась з Леокардіо Гарра з Мексико, або Ревека Шварц, (Єрусалим Палестина) буде віддаватись за товариша Іншіні з Покогама Японії.

Що за мішанина? — скрикнув я.

Богато писалось про балї, забави, пікніки, несподівані приємности зроблені тим або тій їхніми приятелями, але нічого не було про арешти, вбийства, засуди, війну, критику або напади політикерів на їхніх партійних ворогів.

Мені ставало нудно чути про все те добро і щасливий настрій. Але нарешті дочекав ся і сумного: подавали опис умерших. Але дивно! Усї вони кінчили своє житє по за соткою лїт віку. Також повідомлялось, що під час перегонів човнами на морю коло Сан Франциско один човен вдарив другий і двох хлопців втопилось.

З мене було досить і я натиснув ґудзика, щоб «ґазета» замовкла. Тепер сидів і дивував ся з самого себе: роджений в дусї зла минувшини, чи зможу я жити з сим ідеальним народом?

— Ну, ми вже готові, мене дами і повезли до столу, на котрім не було жадно-но начіня. Посїдали за стіл. Тепер завважив, що мої приятельки повбирались і просто сяяли своєю красою. На стіні про-

ти мене висіла таблиця з написом. «Хто не робить, той хай не їсть».

- Чи се у вас замість нашого «отченашу» висить? спитав я.

Але Ласи скрикнула до Гледис:

Як же ми для Піта дістанемо їсти? Він не має «робітничої картки?»

Але він в стані хорого, відповіла Гледис: Тільки я забула взяти про него «картку хорого»... Треба запитати шпиталь, - і Гледис взяла в руки щось подібного до колишнього телефону і покликала якогось товариша Джорджа. За кілька хвилин в стіні розчинили ся дверцята і випала зелена картка.

- Тепер ми маємо обід і для вас, зраділи дами. Спитали телефонічно когось, що на сьогодні варено, вибрали собі що хтіли, а для мене Гледис замовила щось спеціяльного, потім взяли ту зелену картку, додали до неї свої червоні і, поклавши у круглу пушку, кинули в призначену дірку в стіні.

За кілька хвиль обід був на столі, доручений тим самим відворотом в стіні.

Чи у вас кухня під хатою.

Ой, ні! засьміялись дами: Аж за мостами.

Як же се воно? дивував ся я.

Нічого дивного. Скрізь під містом попроваджені спеціяльні рури від кождої хати до міської кухні.

Ну, а як хто хоче дома варити?

Ті варять дома. Але таких мало і таке трафляєть ся часом, коли дуже близькі приятелі роблять собі родинну забаву... Тай пощо дома робити, коли все те, що ми любимо, є в нашій спільній кухні... Але їжмо.

На столі було кілька потрав, садови-

на та напої, але ті потрави були без мяса, напої без алькоголю.

— То ви мяса не їсьте?

Дами скривились, наче я їх спитав чому вони не їдять смаженини з людини.

— Хто б же межи нами був таким, нелюдяним, що зарізав би худобину? сказала Ласи, а Гледис, додала:

— Мясо шкідливе для здоровля.

— Але страви дуже смачні, дивував ся я не розуміючи навіть з чого вони зроблені.

— От у вас написано «Хто не робить, хай не їсть і не моглиб ви дати мені частину своєї їди, не турбуючись за «карткою хорого?» Дівчата знов випулили очи, наче я сказав, щось страшно неморального. Я зрозумів почервонів і став перепрошувати.

— Се наш єдиний закон! твердо сказала Гледис вказуючи рукою на напис.

— Як же у вас відбуваєть ся праця на хліб насушний, і хто вам дає ті червоні посвідки роботи? Чи се ваші гроші?

Гледис пояснила:

— Ми даємо ті посвідки один одному. Підчас роботи вибираємо собі на ту хвилю проводира і той роздає нам картки.

— А діти?

— Діти до пяти літ цілковито увільнені від праці, і їм видають сині картки. А потім діти теж потрохи роблять, аби призвичаювались до стану дорослих робітників та робітниць.

— Кільки годин робите денно?

— Се залежить, яка робота. В тяжких або неприємних роботах меньше; в лекших—більше. Взагалї в зимі, коли робимо в фабриках, робота триває дві години денно, а лїтом на жнивах робимо довше. Також на випадок чогось надзвичайного, як якась катастрофа, або нагла робота,

тоді робимо і по шість і більше годин. Такі роботи люблять дуже наші парубки, де вони годні показати своє юнацтво.

— А як відбуваєть ся у вас праця інтеліґенції?

— Се що? — незрозуміли дами.

— От така праця, як ваша: докторів, учителів, всіляких вчених.

— Ми вас мало розуміємо, що ви питаєте.... У нас неінтеліґентних людей нема.... А що до докторів, учителів, а особливо всіляких аматорів науки та штуки, се позагодинна праця. Інтелектуальну працю ми робимо усі: одні роблять наукові досліди, ті пишуть книжки, треті різблять або малюють, ті удосконалюють машинерію. — Але на кусень хліба працюють усі без винятку. Прецінь сї дві чи меньше годин праці, се якраз та потрібна нашому тілу ґімнастика.

Мене се дивувало, як в них не було поділу навіть після осьвіти.

— Звичайна річ, — відповіла Гледис: Наші діти та молодь усі дістають ту й саму загальну осьвіту, що рівна колишнім університетам. А в той самий час спеціялізують ся в кількох науках та фахах, кождий що собі сподобає.

— А як у вас фармері?

— Сїянє скінчилось, і робітники незабаром вертають домів.

Бачив, що вона мене не розуміла.

— Ні, я вас питаю про фармерів, властителів ріллї, що завжди сидять на фармах, пильнуючи збіжа та худоби.

— Ага?... Ви питаєтесь про тих колишніх засланців, що сиділи на прерах по-милї один від одного, виплекуючи худобу та збіже для всіляких компаніїв. Їхніх дітей там вже нема. Коли прийшла наша до-

ба колективізму, фармерів увільнено від терпіня сидіти в самотині в зимку в завіяних снігом хатах.... Тепер ми усі вибираємось на прери веснувати, на жнива та молочене, але в зимі лишаємо там тільки нашу машинерію.

Так ви поробились, як ті птахи! засміяв ся я: В літі на північ, а в осени у ірій... От же ваші фармері жиють собі досить вигідно.

Ви гадаєте, що у нас фармері, якась окрема кляса?... Клясового поділу в нас нема жадного. Ми всі робітники і всі фармері. Ціла земца куля се наше велике господарство. Ми на ній жиємо, ми її оремо, на ній стоять наші фабрики, - тепер старенька Землиця стала дійсною мамою цілого людства.

То було щось такого широкого, що мій мізок не годен був те все враз збагнути. Бачив тільки, що істноване людське було більш забезпечене, як за мого часу.

А чи я знайду про себе роботу? спитавсь нерішучо.

Звичайно. Тільки поздоровшаєте. Тепер тим не гризіть ся.

І ви не боїтесь зайвого рота у вашім суспільстві?

Чого ж нам боятись? Прецінь наші машини годні виробити стільки житєвого продукту, що ми моглиб навіть отримувати мешканців иньших плянет, коли вони там істнують.

У двері хтось шкробав. Ласи побігла відчинити. Увійшов полишений нами в парку медвідь.

Ой, Урзусе! ти прийшов обідати? скрикнула дівчина і обіймила звіря за голову. Той замуркотів наче відповідав на

ту чулість.

Чим же ви його нагодуєте? Прецінь він не має робітничої картки, — зажартував я.

Ні, має.....

Бавить ся з дітьми і помагає в тяжких роботах, де не мож ужити машин. Я його виплекала в маленькости і він тут у мене, як єдиний член моєї родини, — казала Ласи. (Пізнійше я довідав ся, що Ласи була сирота).

Урзус дістав свою пайку.

Я роблю досліди над інтелектом медведика, — стала розповідати Ласи, коли ми скінчили обід і мене відкотили до гостинної.

— Урзусю, удар три.

Медведь зробив.

Тепер пять — той вибив лабою пять.

— Чудово! скрикнув я.

Ґледис казала, що мені треба вертати до шпиталю, аби підлячи дальшій курації.

Я звернув увагу на хатне уряджене.

А як ви дістаєте такі меблї, килими та убранє? Се страшні гроші коштує!....

За ті самі робітничі картки....

Як?... Кількиж треба таких карточок, щоб купити таку роскіш?!

Все, що ми потребуємо, ми дістаємо з наших спільних комор, тільки за показом звичайної картки праці того дня, коли що потребуємо.

Я дививсь на Ґледис, вилупивши здивовано очі.

— Нема нічого дивного. Ми наготовлюємо всего, що нам треба рівною працею і рівно дістаємо всї потрібні річі до житя.

Тепер ми попращали Ласи; я потру-

сив за вухо її медведя, і Ґледис покотила моє крісло в напрямку шпиталю.

Сонце весело блищало понад містом.

Діти бігали улицями, поливали квітки, пускаючи з водяних тумб трискавками воду; мили також хідники та улиці. Сьміялись, кричали.

Се їхня робота, сказала Ґледис.

І забавка, додав я.

Але мені стало дивно, чому я не бачу жадних фір, анї автомобілїв на улицях.

Наші фіри он там, — вказала Ґледис пальцем в небо.

Я задер голову і здивував ся! Там в усіх напрямках снували лїтаки; а такі, як були за мого часу, і якісь величезні, подібні до цїлих кораблїв; а декотрі, видно тягарові, мов птахи несли під собою якісь тягарі.

— Он воно що? тільки й міг я вимовити. Так ви стали, летючою нацією!

Тепер я завважив що на кожнім даху будинків стояли приватні лїтаки. Люди прилїтали і відлїтали з дахів. (Дахи були пласкаті).

А як зробили з кораблями?

Ми кораблїв не потребуємо. Пощо нам наражатись на вітри та хуртовини, коли ми вільно і скоро перелїтаємо понад океани.

Я був цікавий, як прудко летять теперішні лїтаки?

Межи 250, а 500 миль на годину.

— Отже ви годні перелїтати навколо землї за 4—2 днї! Се чудово!

Проминаючи хати, я завважив на дверях написи подібні до того, що був на одвірку Ласи. На одних стояли написи, що тут мешкає «дївчина» та і та, на дру-

гих, що якась «молодиця», там «парубок», той і той, а знов по иньших, що «товариш з товаришкою» ті і ті. Спитав я про се Гледис, і знов почув нове. Казала, що кождий їхній парубок і дівчина дійшовши, парубок 20 літ, а дівчина 18-ть мають право зажадати собі від громади окремої хати.

То у вас істнує вільне кохане, без жадного шлюбу? і подумав собі: оттут, певно, розпуста на висшу скалю.

Звичайно у нас кохане вільне, відповіла Гледис, не знаючи, що я думаю.

Ну, а як же діти? Чи вони знають, хто їхній батько? То у вас цілковито знищене чуте матері? і я був готовий сказати, що минувше століте, хоч в тім напрямку, було висше.

Певно я вас не розуміла добре, — сказала Гледис: Наші діти знають своїх батьків, бо жиють з ними, за винятком таких випадків, як сироти, або як батьки розійдуть ся, втративши одно до одного чуте коханя. Але такі випадки не так часта трафляють ся.

То у вас істнує правний шлюб?

Що се таке?... У нас істнує кохане. Ті, що покохались, проголошують свої заручини, а потім їх зводять до тої хати, що собі виберуть до житя.

Коли ж у вас нема правного шлюбу, у вас певно чоловіки жінок, а жінки чоловіків кидають кілька разів на рік.

Що ви, кажете! крикнула, з жахнувшись Гледис: Сего в нас ніколи не буває..!

Та як же коли у вас шлюбу нема?

Ага, пригадую, що то таке слово «шлюб»... А чи за вашої доби, приміром в Злучених Державах, не кидали, не розводились і кільканайцять раз за житя?

— Що ж у вас звязує чоловіка з жінкою?

Кохане! В нас вчать про кохане ще в школї; в школї, на роботі або на зїздах молодь знайомить ся між собою. Тодї батьки дївчини або хлопця беруть закоханих молодят собі до хати. Там їхнє кохане зростає у вічну любов. Відтак побераютъ ся. А таке, як ви кажете у нас нема.

Так розмовляючи, ми вернули до шпиталю. Я дістав ся в руки учнів медицини. Потім поклали мене спати. А лишаючи мене Ґледис нагадала, що у вечері я буду промовляти в клюбі ім. Ч. Дарвіна.

III.

Коли я прокинувсь, була яка шеста година. Біля мене не було нікого. Я сів на ліжку. Чув себе цілковито здоровим. Пробував встати на ноги. Стояв твердо, міг ходити. Але побояв ся. Сів на крісло і закликав. В кімнату війшло кількох хлопців весело до мене всьміхаючись.

Де власне я? Чи се шпиталь, чи що се?

Ні, се Медичний Інститут.

А ви?

Ми студіюємо медицину.

Просив їх розповісти про те, як в них відбуваєть ся наука. Довідав ся, що по робучих годинах вони студіюють в інституті під проводом визначних знавців медицини.

Але дивлючись на вашу таку здорову націю, мені здаєть ся, що ви маєте богато до роботи? завважив я.

Наш обовязок, яко докторів, пильнувати, щоб наш нарід не хорував.

Се щось дивного? У нас доктори пильнували головно хорих та хіба такі вже хороби, як страшні пошести. Чи у вас богато хорує людей річно.

Пересічно сто на один міліон, відповів студент.

Що ви кажете!? крикнув я: Так у вас в дійсности майже нема хорих!..... Скажіть, чи се наука поступила так наперед за сї послідні сімдесять років? Прецінь за мого часу майже жадного не було здорового.

Ні, медицина була так само висока за вашого часу, як і тепер, але тепер так відмінились людські обставини, що до-

ктори мають можливість побороти усі хороби і тримати націю при повнім здоровлю.

Та й доктори тепер не ті, завважив другий товариш.

Як, власне?

Мені доводилось переглядати газети з початку двадцятого століття, де цілі колюмни були заповнені оголошенями патентованих медицин. Люди накуповували собі ліків, цілковито не знаючи складу своєї хороби і нищили собі здоровлє! Знов я читав, що тоді між докторами було богато безсумлінних грошолюбців, котрі, ради того, щоб видерти з хорого більше грошей, лічили їх не вилічуючи....

Яке злочинство! обурились молоденькі доктори.

Але як у вас? Що вас заохочує бути докторами, коли ви не дістаєте за те жадної платні?

Як, що? здивувались вони.

Бути доктором се у нас велика слава! Прецінь ми вартові здоровля людства. Ми та армія, що винищуємо ті легіони хороб, які позіставили нам минувші поколіня. І богато хороб, приміром бацилї сухіт уже не істнують в світі! Ми доглядаємо, щоб людство було здорове, ми вчимо його як жити, в що вбиратись, що їсти, як робити, як забавлятись.

Але й ми сего вчили! запротестував я.

Так, але у ваших обставинах не всі могли поступати після докторських приписів. Приміром радили робітникови хорому на сухоти лишити працю і поїхати на курацію десь на полудне. А в него кількоґ дітей, жінка і грошей стає тільки на злиденний прожиток. Звичайно в таких випадках докторська рада ні то не значила

У минувшині доктори не могли дати помочи навіть тим клясам, котрі були більше-меньше забезпечені. Нервовість, що витворювались у вічній борці за втримане на становищу, уривала житє. Сивіли і лисіли завчасу; хороби, котрі косили свої жнива у робітничих дільницях через слуг діставались і в богатьки хати.

Тепер житє цілковито відмінилось. Їдять скільки треба, пють тільки добре до здоровля, сплять повні години, в хатах найдосконалійші уряджения що до чистоти та сьвіжого повітря... Санітарні відносини чудові.

Тепер я зрозумів усю велич докторського становища. Се були герої людства! Казав, що мав велику охоту прилучитись до їхнього гурту. Молодші радісними окликами повитали моє висловлене.

Але ви не вноїть товаришови Пітови, що цілий сьвіт тримаєть ся на докторах, втрутилась в балачку Гледис: Чи наші педагоги, малярі, поети, знавці ріллі, будівничі, механіки, тощо, чи не славні вони так само, як Еськулапові учні?

Мусіли признати їй рацію. Гледис цікавилась моїм здоровлем. Казала, що я можу ходити. І от по сімдесять роках лежання я перейшов ся по кімнаті.

Тепер підемо до залі на відчит, сказала доктор.

А нас? спитав я меликів.

Ми будем слухати вашу бесіду тут, відповіли вони.

А то як, чи залі ім. Ч. Даовіна у самім [illegible]

Довідаєсь, що залі десь на другім кінці міста десь за Лулу островом, але вони будуть слухати мене через меґальофони, через ті самі прилади, що вживають

до «читаня ґазет».

Ну, ходімо! взяла мене Ґледис за рамя.

Я гадав, що підемо пішки, але ми до дверей не пішли, а стали у елеватор, котрий виніс нас на дах інституту. Там, як на якім подвірю, стояло кількадесять літаків. Я ще ніколи не літав у своїм житю.

Хто ж нас повезе? спитав Ґледис.

— А ви не вмієте кирувати?

Ні.....

Так я вас повезу. Ґледис повернула колісце і літак попхнувсь на перед, скотивсь з даху і, махаючи наче птах крилами, полетів понад будинками. Літак не робив жадного тарахкоту, як колишні наші. Також не мав порухуючого пропилера. Я придивляв ся, де був ґазеліновий мотор. Не бачив жадного сліду і нарешті запитав Ґледис.

Наші машини порухують ся геліократою*).

Себто ви добуваєте свою моторову силу просто з сонця? Се мусить дорого коштувати.

Товаришу! забудьте те слово «коштувати». У нас нема нічого «дорогокоштуючого», бо наші машини виробляють усе у величезній кількості. Не міряйте всего, що бачите, на ваші мізерні «гроші»....

Сонце стояло над Стенлі-парком, обстрілюючи своїм промінем далекі снігові верхи Ванкувер Острова. Під нами були доми та улиці; усе видно приватні мешканя, оточені красними садками та палїдсадниками. Як далеко око сягало на схід усе зеленіли такі садки. Там блищала мов покручена гадина Фрейзер — річка

* Сонцо с...

котючи, як і колись, свої сиваві води до хвиль океану. Напинав свій зір, щоб розпізнати Ню-Вест-Минстер.

— Деж він?

Гледис показала рукою на схід в недалекім напрямку.

Я нічого там не бачу окрім звичайних будинків та садків, як і в Ванкувері. Тай Ванкувера в дійсности нема....

— Тих міст, що були за вашого часу ви вже не побачите, хіба тільки Ню Йорк, Льондон та ще кілька цікавих місць полишених запро історичну вартість А решту міст розбудовано.

— Як се ви розумієте?,

— А так, що ті вузькі улиці ті високі будинки те все усунули, а наставили про кожну родину поодинчі мешканя. Ми хочемо повітря, сьвіжого, сьвіжого повітря, пахощів квіток та зіля і простору!

Я б хтів споглянути на Сумас-прери, на Чиловак, на той віночок Британської Колюмбії.

— Ми маємо досить часу перед мітінгом. Полетімо туди сказала Гледис і повернула ще колісця. Літак взяв трохи до гори і стрілою подав ся понад зеленими берегами могутньої річки. Навколо нас літала ціла ключа білих альбатросів, весело витаючи нас своїми криками. Ось по ліву руку з межи горбів доплиає до Фрейзеру Пат річка. Там горбки подібні, до тих на яких колись стояв Мишен-Джонкшен. Ось Нікомен — Остров, пізнаю його по греблях понад берегами та по мостах до Дюдни.

Колись тут фармері плекали богато курей?

Курей пущено на волю. Чи не бачете, он [illegible] білїють в корчах?

- Ви яйок не їсте?

Фе!...

Мусїв знов її перепросити.

На острові теж стояли мешканя, були красні улиці з хідниками, так, як і у Ванкувері. Власне міста не було ніде. Літак проніс нас аж до Кискадів, що урваним муром заступили долину. Як і за мого часу з гір котились срібними стьожками північні потоки і ліси вкривали урвища.

Дивіть ся, дивіть ся! крикнула Гледис вказуючи пальцем на один шпиль: які любі кізочки!

Побачив пару біленьких гірських кіз, що неполохаючись, дивились на наш літак. Ми летїли далї. Геть на полудне блищала, палаюча як грань, Сусас гора, осяяна проміннями сїдаючого сонця

Враз на Сумас-прерах підвів ся перед моїми очима шерег величезних будинків на кілька поверхів. Дахи були пласкаті, а на них стояли виплетені з зелїза височезні башти з якимись чудерацькими приладами на своїх чубках. Коло будинків йтало кілька величезних тягарових літаків. Видко було людей, що щось наладовували та розладовували.

Се наші фабрики. пояснила Гледис.

А чому я не бачу жадних коминів? Яку силу ви вживаєте, до порушуваня вашої машинерії?

Геліократу... Прецінь ви знаєте, що вугіль, дрова, або рух води се втілене сонячної енергії. Пощож нам палити красні дерева, коли ми можемо туж потрібну нами силу взяти просто з проміннів сонця.

Завтра ми будемо мати більше часу обвезу вас по наших фабриках та складах, сказала далї Гледис: Хоч тепер там

не так цікаво, як в зимі, коли вони в русі.

А що роблять ті люди коло літаків?

Їх забирають річи з головних складів у повітрі, або привезли сировини материял до обробленя.

Наш літак нас нас знов понад садками Сумас-ґрери. Подекуди було видко лише чорнозем.

Що ви головно тут управляєте? запитав я Гледис знов по коротенькім мовчанні.

Що до господарки, так ми головно продукуємо вздовж цілого берегу від Юхоню аж то Сан-Франциско садовину та городину.

А як далеко є люди на північ на схід? За Лілует дистриктом уже нема нікого. Хіба під час вакацій ми любимо розходитись по незалюднених гірських нетрах, якусь хвильку жити в обставинах минувших віків. Взагалі більшість людства містить ся на полудни, а на зиму майже усі вони відлітають. Тільки ми тримаємось нашого берегу через лагідність тутешньої зими, і через те що на полудни люди швидше старіють ся.

Тим часом ми летіли просто на захід. Сонце вже сховалось за шпилі гір Ванкувер-острова і повело їх сріблястими вінками. Море блищало потопаючи у синім півмроці. Літак спинив ся на даху якогось будинку.

Ну, ми приїхали, вилазіть, сказала Гледис і як кізочка вилигнула з машини. Я зробив теж.

В тій хвилі до даху пристав величезний повітряний корабель з силою крил та шруб, і з него стало виходити товариство весело витаючи нас криками та маханєм рук.

— Се зїзджають ся вас слухати. Бачите кілько літаків летить он з полудня та півночи? Я бачив кілька десять подібних повітряних велетів, що прямували до нас.

— Як з далеку сі люди?

— Зараз спитаємо, відповіла Гледис.

До нас підійшла гурма товаришів та товаришок, з облич пізнав в них Японців.

Коли ви виїхали з Нагазакі? спитала їх Гледис.

Звідки? з Нагазакі? крикнув я у здивованю. Я думав, що то ті Японці, що за мого часу мешкали у Ванкувері.

Ми виїхали сьогодні в ранці... Вас се дивує, товаришу? спитала мене легенька як метелик повна житя та гумору Японочка.

Щоб вас бачити, тут будуть цікаві так з далеку як Мексико, Флорида та Гаваї.

Елеватори знесли нас у простору галю, в глибені котрої висів потрет Чарлеса Дарвина, а під ним стояла трибуна. З трох боків підходили незлічимі ряди крісел.

Як вам подобаєть ся наш галя? спитав мене один старий сивоголовий товариш, котрого Гледис презентувала мені, яко доктора природознавства.

— Галя чудова, відповів я: Але знаєте, що мене найдужче радує?

Що?

А те, що новітні Англо-Саксонці почали шанувати старого Дарвина. За мого часу про него більше знали Росіяне та Німці, як його рідні краяни.

— Tempora mutantur, homini mutantur*), молодику!

---

*) Відмінюють ся часи, відмінюють ся й

люди.

— Перепрошую! втрутилась в балачку Ґледис: Товариш Піт певно кількадесять років старший від вас.

Усі засьміялись. Ґаля наповнювалась людьми. Прийшов заряд товариства дослідників природи, до котрого належала та галя. Ґледис була теж членкою заряду, а присутні слухачі здебільшого члени товариства.

Комітетові звернулись до мене:

Ну, товаришу! ви маєте дати нам цікавий відчит.

Але, дорогі приятелі, заблагав я: Я не бесідник і ніколи в своїм житю не виступав на трибуну.

То нічого.... Прецінь у вас знайдеться пара слів про вашу добу та про ваші вражіня що ви відчули в нашім житю.

Я вам пораджу, сказала Ґледис; скажіть про ваші засоби комунікації про ваші вози, автомобілї, кораблї, тощо.

Нї, я вже знаю, що я скажу, відповів я, похопивши собі гадку.

Товаришко! давайте порядок; уже всї зїхались, прийшли до Ґледис гурма дївчат з відзнаками товариства на грудях; то були товаришки-роспорядниці. Ґледис взяла мене за руку і пішла в напрямку трибуни. Над трибуною висів якийсь прилад. Докторка стала говорити, і її голос виразно забренів у найдальших закутках галї, хоч там було принаймнї пять десять тисяч гостей. Вона пропонувала порядок дня зборів; а власне гимн людства, вечера, моя промова, знов сьпів, товариська забава; пів до одинайцятої спати. Порядок був приймлений одногосно. Загремів десь в горі згук чудового органу і потім з тих тисяч уст полялась пісня. Як сьвіт

сьвітом щось подібного не чули ані фараони, ані слухачі берлинської опери. По співі членки-роспорядниці викотили столики заставлені поживою і за хвилю уся громада живилась смачною вечерою. Дівчата обсіли мене з своїми столиками, і щебетали без упину. Один раз я був споглянув по галї. Скрізь була товариська бесїда, мов рій гомонів. Серце моє наповнилось невиразним чутєм благости, наче я по довгих роках розлуки знов опинив ся у хатині любої мами.

По вечері Гледис презентувала мене зборам і я почав свою промову.

Любі товаришки й товариши! ви жиєте в тім раю, про який мріло людство минувших тисячелїт, — казав я: Роджені в нових обставинах добробуту, в царстві розуму та братерства ви може і не відчуваєте тої незміримої цини вашого устрою. Ви як дїти дїдиновшного до маєтку працьовники. Минувші поколїня мучились, терпіли, гинули, заки не підготовили ґрунту під сей рай. Я радий що ви дійшли до сего, а ще більше, що ви не спинились на задоволеню певним здобутком, але йдете далї, далї розширяєте підбій роспочатий розумом тисячів,тисячів років тому взад. Щоб ви розуміли ріжницю ваших обставин від наших ось вам образ з минувшини; — і я почав малювати той образ:

Там далеко в Карпацьких горах, де поверхах гули столїтні смереки, в курній хатині, подібній до леговища звіря вродилась дитина. Вродилась повитана проклонами батька, що зайвий рот у хату. Мати заткала рот новонародженому шматком хлїбом, а сама мусїла йти на роботу на панське... Та дитина виросла. Пасла гуси, потім телята, потім худобу в

[illegible] ходила до школи, відтак трафила на те саме панське поле, на котрім [illegible] нав його тато. В літі тяжка праця, в [illegible] голод та холод були невідступними Петрусевими товаришами... [illegible] казали, що [illegible] доросте він дьадцятого літа, заберуть [illegible]

Як ішли перед наступаючою зимою [illegible] до Ірію, [illegible] кали хлопці з своїх [illegible] [illegible] у далеку їм незнану [illegible] Вік і [illegible] [illegible] І ось він у Київ [illegible] [illegible] [illegible] никому незнаний, никому потрібний, без знаня мови, без грошей в ки[illegible] [illegible] І почались його муки в тій вільній [illegible] [illegible], шлях через сили і призо[illegible] [illegible] І гнав його страх [illegible] [illegible] дали на далекий [illegible] [illegible] [illegible]

сказала мені Елеанс і показала на приходи в єпископську катедру.

Потім була забава. Скоталась вона з того, що кілька акторів виступили з сьпевом, кілька поетів та поток витискували свої вірші поезії, а славний сьпівочий музика відограв спеціяльно на сей вечір приготовлений ним кусник, о пишнім оркестрі. Дав маленький вірш про його виплату, про всіхня жіноч то, шо хоч не вміє десять літ, сьпівали хоровом, і парсні по десяти розділились теж. Бальсни зорали до себе дальших. Мене і ще кілька гостей з Флориди Елеанс заграла до себе

IV

[illegible]

[illegible]

[illegible]

докторки [illegible] бюрку в гостинній стояв ви-
шкірявши [illegible] людський череп, в куті шафи з блиск[illegible]им докторським начинєм, на стіні велик[illegible] образ представляючий дівчину з осяяним як сонце щитом; за нею ховалось люд[illegible]во, а від сьвітла проміня [illegible] щита тік[illegible] геть чорні сили хороб[illegible] А в хаті, як[illegible] прикраси, на стінах висели вінки з збіжа. [illegible]дючи за столом, я спитав про [illegible] Гледис.

Се [illegible]атко... Він дуже кох[illegible] в збіжу.

Я б [illegible] з ним зайнятись, сказав.

Він [illegible] на сіяню на прерах, як [illegible]ловний [illegible]ом західно-північного [illegible]вого дис[illegible]ту.... Але ми сподємось [illegible] нин-завтр[illegible] [illegible]ники прилетять домів.

По сн[illegible]ку Фльоридяни десь [illegible]рунували, [illegible] Гледис про[illegible] робучі крил[illegible] і потім [illegible] пішли на дах дому, кажучи, що в[illegible]ають до роботи. Гледис теж вбралась [illegible]лось н[illegible]бного [illegible] до ко[illegible] овергозів, [illegible]ула тепер, [illegible] як рожев[illegible] [illegible]нятко. В[illegible] теж готувалась до роботи.

Я не [illegible] бути трутом межи тими пр[illegible]ньовитим[illegible]лками. Сказав, що і я хочу щось роб[illegible]

Ви [illegible] стані хорош[illegible], відповіла мені Гледис.

Якщ[illegible] хорий? Колиж я не годен чого тяжч[illegible] робити, так дайте мені яку діточу р[illegible]у.

Ми [illegible]мо до складів роспаковувати ладунки [illegible]маранчів, що вчора привезли з собою, [illegible]казали Фльоридяни: Летіть [illegible] нами.

Добр[illegible] згодилась Гледис: По роботі я пок[illegible]у Пітови наші варстати.

Я гадє[illegible], що знов полетимо літаками, але, кол[illegible] зийшов на дах, побачив, що

[illegible]ое товариство винесло з бу[illegible], що була [illegible]ж на даху, якісь прилади и[illegible] до крил, [illegible]причиплювали один одном[illegible]бі на спи-[illegible]ах. Сі крила були роблені [illegible] як у хру-[illegible]нів одна пара була нерухом[illegible] підтриму-[illegible]вання, а друга рухома до лету. Мотор вста-[illegible]новляв ся летунові на спин[illegible] привязував [illegible] пасами попід пахи.

[illegible]ому ви не ідете зв[illegible]ими лета-[illegible] спитав [illegible], коли й м[illegible]ляли по-[illegible]бні крила.

Інакші завелікі, і колиб[illegible]боти зі-[illegible]лись кілька тисяч подей і [illegible]б хоб де [illegible]поставити.

Показали мені, як пуск[illegible]х крила, [illegible] до гори та в долин[illegible]ь Фльо-[illegible] [illegible]ліс злетіли з д[illegible]ні ка-[illegible]ни лиголи. Я боявся. [illegible] кричали [illegible]летів за ними. Тоді я п[illegible]в гудзик, [illegible]ова ни і понесли м[illegible] догори. [illegible]ліс тягнула за мною, кр[illegible]к кермує-[illegible]ть. Нарешті я виріви[illegible] По кіль-[illegible]ох [illegible] ми вже [illegible] складу [illegible] на Сен-[illegible]ерсах.

[illegible] граний [illegible] на кіль-[illegible] котрих [illegible]ві кора-[illegible] в Фрей-[illegible]

[illegible]

[illegible]

товариш той і той чулось по відділах.

До трох мінут формани були вибрані в кожнім відділі. Вони виступили наперед порадились пару хвилин між собою і потім кожний дав загад, що робити. Якраз тоді вибила на башті восьма година. Формани розвели своїх людей до роботи. Мій відділ, що складав ся з яких сто душ чоловік та жінок почав розладовувати Фльоридський літак з помаранчами

Як та працювита команция витягали вони пачки з тою садовиною підимали ключами і спускали елеваторами в глибіні складу. Мені дали найлекшу роботу: рахувати, кільки пачок буде спущено у склад Так минула одна година, формани дали знак і всі стали.

Відпочинок пять мінут

Гледис підбігла до мен

Як вам, товаришу?

Зле, відповів я.

Чому?

Та ви робите, а я дармую

Але і ваша робота нам потрібна

Пощо ж сї рахунки?

Щоб не запровадити анархії (безголовя) в нашім житю. Цила наша суспільність тримаєть ся на рахунках Ми мусимо мати все на увазї кількість істнуючого в сьвіті продукту, аби бути забезпеченими, — поясьнювала Гледис.

Пять мінут минуло і знов почалась робота, скора, весела, приємна. Коли доходило до десятої, я вздрів знов ,ключі людей, що летїли з усїх боків в напрямку складів.

Зміна... пояснив менї сусїд з Фльориди.

Новоприбувші подїлились на відділи, так як і ми, вибрали заряд і, як наша го-

дивні скінчилась, стали на наше місце.

Тепер наші формани дали нам посьвідчи праці.

Щож я можу за се дістати?

Все що потребуєте, — сказала Гледис.

Навіть хату?

І хату...

Люди, що належали до першої черги розлетілись домів. Фльоридські товариші мали по розладованю їхнього літака вдатись ще за ладучком наченя, до Япону. Гледис повела мене показати склади та фабрики.

Елеватором спустились, у великі мори з яриною та садовиною. Сі комори були урядові, як колишні склади-рефрижератори; лише сі були більші, з досконалійшою машинерією, що тримала таку температуру, в котрій той фармерський продукт не псувся.

Гледис взяла одно яблуко з закрома та мені:

Сі яблука зсипані сюди уже буде пять років.

Я скоштував його і здивував ся, бо було воно сьогодні з дерева.

Чогож ви тримаєте їх так довго?

Ми маємо запасу усего, що треба нашому дистриктови на десять років наперед, — відповіла Гледис: Се дає нам можливість локілька місяців на рік мати вільні. Се наша асекурація на випадки неурожаїв, та инших можливих катастроф.

Відтак ми оглянули инші склади з машинами, збранєм, меблями, начінєм струмента, машинерією тощо. Що звернуло мою увагу, се було те, що усей той виріб був розміщений досконало по господарському, — так як колись у тандита,

що невсипи був кушнір, а воно вже й розпалось та псулось.

Ми робимо тільки про себе, сказала Гледис.

Скільки були величезні, що обслуговували цілий дистрикт від колишньої Портлянду аж до Аляски. Щоб їх оглянути злорадою яких два тижні часу.

Ми перейшли в сусідній будинок, де містилась фабрична машинерія. Там було тихо. Робітників не було. Гледис казала, що вистарчає роботи два місяці з ними, щоб складні були усім потрібним нововведенням.

Але яка величезна ріжниця! Мені довелось за мого часу працювати в фабриках Онтаріо. Там був брудт, брудк чистого повітря, колеса та всі вічно були готові на [illegible] чини або вибрати життя. А тут просто краса! Фабричні кімнати великі, високі, повно сьвітла, чисте повітря.

Паси та небезпечні колеса були аж попід стелю, а все, що могло покалічити робітників на дорозі було заховане в футляри огороджене приладами безпеченства.

Сама машинерія дивувала мене своєю могутностею. Велитенські колеса-маховики, великі ваги та поніханла робили на мене враженє, як слонь робить на кролика.

Яка сила! яка сила! вигукував я, переходячи з одного варстату у другий: Я тепер розумію, що ви казали, що до обставин праці в вашім житю.

Еге, се сила, — відповіла Гледис, кладучи руку, на одно найблисше колесо: Ся сила зробила людство вільним! Гляньте, Піт, на ту довгу дорогу, що ми лю-

ли проміли.

Ген там, триста тисяч років взад міцрини малолюд ховаєть ся на гилляках тропичних дерев. Він навіть не сьміє зійти на землю, бо земля належить страшним, лютим драпіжникам.

А ось зачалась ледвиєва доба. Спочинка гуляють по ґеґи великини пишхалі. Тропичний ліс замерзає; Мамути гинуть, і вітер наґортає над ними білі могили. А людина? Он вона шукає захисту в печері. Але ту печеру забрав собі драпіжний медвідь. Медвідь роззявив пашу і йде на него підвівшись на задних лабах, щоб зїсти нашого предка. Той в страху хапає в руки камінь. Почалась борня, і медвідь з розваленою головою падає під ноги людини. Медвежа печера стає першою хатою людини, медвежа шкіра одежою; медвеже мясо — їдою. Колись добродушне, що жилось плодами дерева, тепер хижою здоровою ходить по заснених снігами лесах слукаючи кривавої здобичі, із його руках камінний молот, людина вирушила завоювати цілий сьвіт.

І довго, довго тяг ся той підбій. А мук, а праці, а сліз, а крови! Боролись з студеню та спекою, з голодом та хоробами, з всякою звіриною. Взялись поборювати й самих себе. Їли один одного і завойовували сьвіт. Щоб те завойоване було певне неволили один одного: рабство, панщину, наймитство встановлювали. Але все з батька до дитини переходила казка, що прийде хвиля, що спинять ся усі ті муки, що кров і сльози перестануть литись, що природа підляже людині, що прийде «рай» добробуту, братерства, згоди.... І от він, той рай, прийшов. Прийшов не через мрії пророків та месій,

але ось через сі машини! — і вона вдарила своєю гарною рученькою по блискучій поверни маховика.

Бачите, се сила людства зібрана з усіх минувших тисячеліть. В підвалині її лежить молот перечної людини; в них мука рабів, кріпаків та пролетарів, в них думки мілюнів голов! Се спадьщина минувшини. Доки стоять сї машини готові кождої хвили працювати після загаду нашого мізку, природа є і буде нашою покірливою слугою!

Я слухав Гледис і був захоплений! Яка чудова сполука: розуму, сили та краси!

Я розумію тепер! скричав я: Людство, замість того, щоб ділитись на кляси і запрягати одну клясу до роботи, тепер сими залізними рабами заступило наймитів, і усі стали властниками сьвіта.

Тепер здійснив ся той демократизм, про котрий так богато говорилось за вашого часу, — додала Гледис.

З глубокою повагою дивив ся я тепер на ті зелізні велити, вони здавались мені богами творцями життя.

V.

Оглядати усї фабрики ми не пішли бо все одно за один день не оглянулиб. Була вже дванайцята година. Ми вбрали з Гледис крила і полетіли до її хати обідати.

Сїдаючи за стіл, я був невиразно щасливий: сьогодні я їв моїми власними руками зароблений хлїб.

Але я ще був як у мішку: богато річей було мені незрозумілих.

Я не розумію хто рядить вами і всїма роботами? сказав я Гледис: Чи маєте який сталий парлямент та уряд?

Такого уряду, як у вас був, у нас не ма.

А як же з роботами з правами?

Гледис поставила передїмною кухлик з солодким напоєм:

Наші головні права були встановлені зараз по соціяльній революції і від того часу мало що до них додали або відмінили. Але ті права тичать ся головно економічних взаємин та індустрії країн цїлого сьвіта, а також ся загальна установа «Хто не робить, хай не їсть»...

Але ж ви не ангели і мусять бути межи вами непорозуміня, хоч сусїд з сусїдою. Хто вас судить?

Такі дрібнички як і взагалї економічні справи кожної «улиці» ми розвязуєм на місцевих зборах «улиці»... Економічні справи «міста» на мійських зборах. Далї маємо збори дистриктів. Приміром цїла Північна Америка розділена на сто дистриктів. А цїлий сьвіт подїлено на пять «континентів» враз з островами. Від «улиці» аж до цїлого «сьвіта» у нас вибрані комі-

тети; уличні, мійські, дистриктові, континентові та сьвітовий.

Певно ті члени сьвітового комітету вдають з себе таких фараонів, що всї бувші царі на купу того не потрафлять!

— Товаришу! крикнула Ґледис: що ви кажете? Сї комітети се тільки символи загального порядку. Рядить нами статистика...

— Що? перебив я її.

— Статистика... обрахунок. Наші аматори статистики повідомляють цїлий сьвіт про економічний стан на земній кулї, показують кільки чого бракне, щоб всї були задоволені та наперед забезпечені. Ми всї се розуміємо і пристосовуємось в своїй працї та житю після вимог статистики. Від неї залежить час нашої працї в головних роботах і в фабриках та на полю.

— А хто рядить такими роботами, наприклад, що ми сьогодні робили?

«Уличні» та «мійські» комітети що вечера вкладають росклад працї на другий день; кільки робітників з котрої «улицї», чи «міста», мають робити те чи те і кільки годин. А що-рання кождий з ґазети довідуєть ся куди він призначений до роботи..... Порядок і лад та добробут який ви у нас бачите залежить не від складу урядів, але від системи нашого економічного устрою та від виховання нашої людности. Школа вноює в дитину усї права та обовязки та обичаї нашої суспільности і тому ми непотребуємо «сильного» уряду, як було треба колись.

Коли ми так розмовляли, почули ми що на дахуящось гуркнуло і за хвилю хтось елеватором спустив ся до кімнати пристойний чоловік, кремезний як медвідь, з рожевим троха загорілім на сонцї обличем з

сивими вусами та чубом.

— Татку! крикнула Ґледис і повісилась йому на шию руками, засипаючи поцілунками.

Чомуж ти не зателефонув, коли приїдеш? питала дівчина.

Я хтів зробити тобі несподіванку..... Як ся маєте, товаришу, Піт? повитав мене.

Товаришу, се мій тато, Ешлей Колман....

Я був дуже радий бачити Ґледисиного батька, прецінь чув від неї про него цікаві річи. Уся його постава зражала в нім дійсного господаря —фармара.

Донька посадила батька за стіл, взяла від него робітничу картку і замовила йому обід, усей час щебечучи про мене, про ту мою бесіду, про сусідські справи, тощо.

Старий звернув ся до мене:

Я слухав вашу промову в телефон, і бачив також ваш образ... Мені дуже приємно з вами запізнатись... .

Я спитав його як йому поводилось на весноваию.

Чудово! і очі старого запалали милим огнем: Чудово! Як там тепер хороше на наших прерах! Безкраї степи, синє небо, ясне сонечко і щебетанє жайворонків [illegible] ків. А вітер з Монтани такий пахучий, такий житетворчий! А скрізь по полю, по тім неокраянім просторі орють, боронять та сіють від раня до ночі наші [illegible]. Під моєю кермою було сеї весни [illegible] трактор [illegible] найбільшої сили. Тепер ті простори [illegible]. Сеї зимі [illegible] Мантоби та Дакоти вкрили ся молодійкою [illegible].

А як з посухою та морозами? запі-

кавив ся я, пригадуючи собі, як ті два явища природи нищили фармерську працю за мого часу.

Посухи ми не боїмось, бо скрізь маємо готову воду до підливаня, а що до морозів так ми їх уникаємо тим шо вчасно встигаємо скінчити сіянє. А на морози, головно в початку серпня, ми маємо «фумоґени», се такі прилади, як колись Німці вживали на своїх цепелинах до робленя хмар з диму. Коли бачимо, що в ночі заносить ся на мороз, ми робимо дим по цілій країні і так охоронюєм свою пшеницю....

Ми довго сиділи за столом, слухаючи Гледисиного батька про величезний поступ в рільництві. І що було дивного, що усе здебільшого те було винайдено вченими ще за мого часу, тільки через брак капіталу фармері не могли тоді того здійснити. А тепер, коли нема приватної власности на засоби продукції, коли ціле людство бере участь у хліборобстві, те все впроваджене в житє.

Але сего року ми скінчили встановлити над ланами сонця, — росповідав далі Гледисин тато.

Що? скрикнув я.

Штучні сонця, — відповів той: Се такі величезні ліхтарні, котрі засьвічують ся в ночі понад нивами. Вони порухують ся з сходу на захід і продовжують в ночі роботу сонця; з того збіже в два рази борший доходить. Отже тепер я сподіюсь, що ми скінчимо жнива сего літа десь в кінці липня.

— Чи ті «сонця» і гріють? — зацікавив ся я.

— Що до огріваня і красшого зросту рослин ми вживаємо електрику пущену

бездротово по лапах. Водоспади Ніягари та такі меньші як на Виннінеґ-ріці, дають нам ту потрібну силу попри геліократи.

Урядити ті сонця забрало шмат часу, але тепер непевний клімат Саскачевану та Альберти нами поконаний.

По обіді я перейшов до бібліотеки, щоб не перешкоджати Гледис та її батькови в їхній приватній розмові.

Там я став переглядатаи звої «книжок». Один мене зацікавив. На нім був напис: «Історія Соціяльної Революції». Я вклав звій до більофону, сів у крісло з бильцями і став слухати історію того часу, коли я лежав як грудка лєду, не відчуваючи подій в сьвіті.

Там росповідалось, що перед соціяльною революцією в Америці, а головно в Новій Англії, відбулось кілька революцій з причини голоду та безробітя. Одного разу навіть члени I. W. W. були захопили в свої руки владу в Злучених Державах. Та хоч захопити владу в свої руки зуміли, та втримати не були годні. З того, почалась анархія, розбої, убійства. Через повне безладє повстав по містах страшний голод. Запалені індустріялісти взялись до переслідованя навіть інтеліґенції. А тих соціялістів, що сказали, що робітнича кляса в меньшости і що революцію здусять фармери з заходу та недорозвинене Мексико, тих ще дуже переслідували, ніж капіталістів.

Та так сталось, як соціялісти пророкували. Змучена анархією та голодом людність Нової-Англії разом з вигнанцем Ґлєна Рузвельта, коли він на чолі з кавбоями з Тексасу та Мексиканцями вступив до Нью Йорку. Мексиканці справили криваву кулінь індустріялістам, а онук Рокефе-

лєра відправив на пятій евені богослуженє «в подяку за визвіл з рук вандалів».

По тім погромі американське робітництво звернуло своєю увагу на науку соціялїстів, зрозумівши, що революцій робити не можна, що революції приходять самі після відмін у економічних основах людського житя. Американське робітництво зрозуміло, що воно тільки сила, а що йому бракне ще господарської практики, щоб вміти рядити відібраною спадщиною по капіталїзмі. Тодї робітники вхопились науки, стараючись витворити як найбільше своєї власної інтелїґенції. Се пішло їм досить скоро. До пять років мали тисячі інтелїґентних пролєтарів.

І Американська буржуазна інтелїґенція, ті «медлмени», почали більше числитись з зростаючою сьвідомостею робітництва. Богато з них пристали до соціялїстичної партії.

Тим часом знов роспочалось велике безробітє... Та тепер американський пролєтар уже був сьвідомо готовий до того лихолїтя.

Тільки завважили про наступаючу біду, соціялїстична партія проголосила відозву під заголовком: «Будьмо готові!» Коли властителї хтїли замкнути фабрики, робітники відмовились з них вийти. В полудне уже було знане, що у Вашінґтонї уряд зрезиґнував, і президент покликав мінїстерство з самих соціялїстів. Сей уряд покликав зараз усї мійські ради заопікуватись, щоб у цїлій Америцї нікому не забракло їжі, одежі та хати. До тижня зїхалась установча рада.

Прихильники приватної власности підбурені та підплачені американськими мілїонерами пробували знов викликати анар-

хію і звести ту революцію на ніщо. Се їм не помогло. Більшість американського народу (наймити та рентівники фарм) їх не послухали. А установча рада, щоб вбити вплив приватної власности, скасувала гроші, перебрала на власність народу цілу країну враз з людьми, хатами, машинерією, фабриками та землею і водою. Усіх змобілізували до роботи, і до місяця та стара Америка стала тим колись вимріяним Ельдородом.

За Америкою пішла Канада, і одна по другій нації цілого сьвіта. Держави були скасовані, і з поділу на кляси та нації, сьвіт став одною півторабілїоновою родиною вільних та рівних правно і економічно людей.

Я сидів в кріслї, роздумуючи над тим, що прочитав, коли враз почув чіюсь руку на моїм плечі. Озирнув ся. В мени за плечима стояла з веселим усьміхом Ґледис. Її лице знов нагадало менї моє нещасне кохане.

Читане історії, а тепер її обличе враз вернули менї спогади про мою минувшину. Здавалось, що се було позавчора, що Б... віддавась, і я від роспуки негодин витримати.

Я схилився головою до бильця.

Що з вами? спитала дівчина.

Нього.... старі вразки....

Ідїть сюди... сказала вона і повела до гостинної кімнати, до столика, на котрім стояла мертва людська голова: жовта кістка, неприємний усьміх щелепів і рядок пломбованих зубів.

Чія се? спитав я.

Се та основа на котрій трималось колись те личко, котре й досї завдає біль вашому серцю.

Бася! скрикнув я, хапаючи до рук череп.

— Се Басин, — відповіла потихо Гледис.

Я глянув на неї.

Я нарочито дістала сю мертву голову моєї баби і тримала, щоб показати вам.

Дякую! Тепер я відчуваю, що її нема... Так от що я кохав, — і поставив той череп назад на стіл.

Ні ви не се кохали, — сказала Гледис: Ви кохали житє, а кістки се тільки, як те залізє, на котрім тримаєть ся цегла будинку.

Се мене мало потішає... Коли я кохав в нїй житє, так його вже давно нема, воно зогнило і пропало.

— От як? а ще студент медицини? Чи-ж житє гине? Чи ви не є продовженєм мілїонів своїх прадідів з минувшини? Що сї кістки? Се так як шкаралупа в котрій сидить слимак. Сї вапнисті рештки позістають, але житє жиє й жиє в слїдуючих поколїнях.

Отже Баси жиє у вас? скрикнув я, дивлючись на Гледис.

Жиє, відповіла та.

Я глянув на неї; жаль наповнив моє серце. Я пішов рантово до бібліотеки і впав на канапу.

Баси і Гледис зливались в моїй уяві в одну особу... Пощож привернено мене до житя? Аби знов страждати?

А Гледис так як не розуміла, або вдавала, що нерозуміє, що зі мною діеть ся, і, прийшовши до габінету, питала:

— Що ви гадаєте робити пополудни?

— Перша річ порадите менї в справі помешканя...

— Ви можете мешкати в нас, — перебила вона мене.

Ні! Я не хтів.

Гледис переконувала лишатись в них. А коли побачила, що усї її переконаня на марне, сказала:

Добре. Тато відпровадить вас на засїдане «уличного комітету».

Й батько тоді спочивав по довгій подорожи зробленої лїтаком з прер. Коли він встав, Гледис росповіла йому моє бажане, і старий зараз згодив ся відпровадити мене до заряду «улиці». Я красно подякував докторці за усю її добрість, але що до привернення до житя, так сказав, що волів би не воскресати...

На сі слова та тільки глянула менї в очи таким сумним поглядом, наче казала:

Нащож ти мене мучиш? і додала словами: Сподіюсь, що ви, Піт, не забудете, де двері в нашій хатї.

Звичайно я обіцяв приходити. А в собі поклав десь так запитись, щоб більше з нею не здибатись. Коло дверей, де ми прощались стояло велике сьвічадо. В нім я бачив її красу і свою мізероту.

Ні, ти не зробиш з мене забавки, як твоя прабаба Баси, думав я про себе, йдучи з її батьком до комітету.

Комітет містив ся кілька бльоків від Гледисиної хати. Там ми подибали трох старших товаришів.

Гледисин батько росповів їм, про моє бажане помешканя та роботи.

Спитали мене, де я хочу, щоб поставили менї хату. Я про власну хату ще не мріяв.

Так поки що ви можете мешкати в котрім будь клюбі нашої молоді.

Довідавшись, що богато з нежонатих хлопців та парубків любили мешкати

при купі в будинках, де містив ся клюб того товариства, до котрого вони належали.

Я просив відпровадити мене до клюбу студентів медицини.

В клюбі було зо дві сотки молодиків. Кожен мав окрему кімнату; дуже близькі побратими мешкали і разом. Кімнати до спаня були горою, а сподом галї до науки, бібльотека, хемічна лябораторія, галї до фізичних вправ та басейн до купе[illegible].

До клюбу я трафив уже самий. Коли увійшов до середини, хлопці повитали мене радісними окликами та своїми студентськими співами та жартами. От як молодь. За кілька хвилин я вже мав і побратима, звав ся він Джов Веригин, нащадок колишнього проводира «Духоборів». Лице та атлетична постава зражали його походжене, але його канадийська анґлійщина була перфектна. Пізнїйше я довідав ся, що він знав добре і московску мову, котра захоплась в його роді традиційно, як і в инших нащадків «Духоборів», що поселились на віковане в Канаді.

Джов забрав мене і повів показувати їхню [illegible]торію та його біольоґічні досліди.

[illegible] ми так захопились мікроскопом, [illegible] счули, як уже й смеркло.

[illegible] робили вправи. Потім прийшов [illegible] учителї один [illegible] слухали його від[illegible]. В [illegible] Ми з Джовом [illegible] в його кімнаті.

[illegible] приладів [illegible] Ґ[illegible] ясно розуміє [illegible] давно.

[illegible] не [illegible] мені [illegible] як, коли усе собі уявляв, що

моє заморожене тривало одну ніч і нудив ся б за Басею. То було давно, давно. Долів ту минувшину, треба почати нове житє!... .

З такими думками я заснув

VI.

Минуло кілька днів. Я уже призвичаїв ся до нових обставин. Працював, вчив ся, забавляв ся, так як і усї. Старші товариші доктори припильнували мого здоровля. Чув себе міцним, — хоч з медвідем поборотись. Літав з товариством на пикник до колишнього Санфранциска і оглядав те тепер покинуте людьми місто. Враз з Джовом робили екскурсію на Ґрейм-острів ради ботанїчних дослїдів тамошньої фльори. Гледис кілька разів запитувала мене в телефон про моє здоровле... Я відповідав чемно, але тримавсь здалека. Хоч Джов і усї решта дорослих хлопців були закохані; і час від часу ми довідувались, що котрийсь з поміж нас діставав від громади хату і «йшов на власне господарство.»

На пятий день мого житя в клюбі, коли я, як звичайно, прокинув ся в семій годинї, щоб іти до роботи і став будити Джова, той сказав менї, що сього «семий день».

— Неділя? спитав я.

— Сьогодні не робимо, відповів той.

По снїданку я спитав Джова:

— Отже, коли ви обходите «семий день», так певно ви маєте якусь релїґію? До котрої церкви ти належиш?

— Таких церков, як були за твого часу, тепер на сьвітї нема.

Я запікавив ся.

Джов росповів менї ось що:

— Ти знаєш, що релїґійні погляди людей відмінювались з відміною економічних та громадських відносин. Католицизм був вірою февдалїзму, всїлякі проте-

станські церкви проявою капіталїзму. Про ті часи вони були «історично потрібні» на певнім щаблї розвитку суспільства. Католицизм був чорною плямою на мізгах людства, як була чорна сама паньщина; протестантизм був кривобоким церковним демократизмом, як кривобоким демократизмом був цїлий капіталїзм.

Католицизм упав невдовзї по великій европейській війнї. Італїяни сами нагнали римського папу. Тодї він утїк до єдиної ще католицької країни — Канади. Та папа без Риму незначив нїчого. І послїдний папа скінчив своє житє у домі божевільних коло Торонта. Він звариював на тім, що нїби Бог Отець і Бог Син повмерали і він проголосив себе богом.

А протестанти дотримались до самої соціяльної революції. Через те, що богато з протестантських проповідників взяли чинну участь в соціяльній революції на боцї пролетаріяту, їхнї церковні орґанїзації пережили ту соціяльну хуртовину.

Але вільна школа основана на дарвінїзмі, марксїзмі, тощо, повалила і протестантизм. Жидівська «Біблїя» згубила свою гіпнотизуючу силу «божої» книги. Її стали студійовати тільки яко збірник семицької мудрости; так само сталось і з християнською Евангелією. Учене Ісуса з Назарету очистили від містицизму та див і цікавлять ся тільки як палкою наукою братерства та любови.

Ну, а віра в Бога?

Під «богом» ми розуміємо тепер загально сконденсовану ідею усїх наших ідеалів.

Чи молитесь до него? Чи будуєте йому церкви?

— Нї! Ми в сїм випадку тримаємось

Ісуса та Авероїса: Коли дійсно «Бог» істнує, т[illegible] він не потребує людьми поставлених [illegible] коли найчудовнішим [illegible]мом [illegible] світ. «Бог» [illegible] зрозитов не [illegible], бо ж [illegible] Ісус [illegible], що «Бог» [illegible] знає, що чдм [illegible] ми ної [illegible]. [illegible] повіш [illegible] потверд[illegible] середневічного [illegible] Авероїса [illegible] вжите не тільке [illegible] чається, [illegible] стин: при [illegible] з ними д[illegible] [illegible] Загальн[illegible] [illegible], як і Ав[illegible] [illegible] природу, [illegible] поступати [illegible] [illegible] добробут [illegible] [illegible] [illegible] серед прир[illegible].

[illegible]

Пр[illegible] або [illegible], б[illegible] ма[illegible]ства [illegible], морально або [illegible]ільно. [illegible] в нас нема [illegible] вашого [illegible]: неме [illegible], [illegible]реня, пр[illegible], [illegible]би, [illegible] нарікання, [illegible], [illegible], не [illegible] [illegible] такі неме[illegible] у нас річ, [illegible] [illegible]ство або [illegible] та силовання.

Коли ж у вас в дійсно[illegible] нема [illegible], пощож вам [illegible]ходити «сеуно: ден[illegible]

Пер[illegible], се робить ся [illegible]. Вдруге, [illegible] потрібне. Ми [illegible] раз на сім ден[illegible] [illegible]ивити усі [illegible] думки про господарсь[illegible] науки і включити [illegible]ром та інтелектом. У нас семи: день [illegible] фільософоване. А се фільософоване [illegible] [illegible]ною релі[illegible]. Прецінь «релігія» се [illegible]вна кількість особисто та суспільно [illegible]льних зобовязань людини відносно себе та громади.

І такої гадки у вас усі?

Зан[illegible]но усі. Але маємо клюби таких фільософів, що конче намагають ся ви-

[illegible] в сьвіт [illegible] «надприродного». Вони в [illegible] подібні до тих диваків. [illegible] Марст. [illegible] Чи [illegible] в товаристві [illegible] Джов.

Цікаво! [illegible]

[illegible] Джов

[illegible]

[illegible] свій [illegible] [illegible] [illegible]

річці де вода уже розірвала греблї.

Счинив ся рух. Хлопці загукали, немов готувались до штурму на ворожі окопи. За хвилю нас несли крила в напрямку островів. На дворі було як у день. Величезні прожектори осьвічували цїлу долину аж по самі Каскади. У повітрю линули наші тягарові велити, несучи в своїх «пазурах» потрібну машинерію, або ладунки цементу та каміня.

Коли я вздрів бурхливі, сиві хвилї ріки, що з невтриманою силою котили до океану безмір води, серце моє затремтїло:

Деж ми годні стримати сю стихію? крикнув я до Джова, що летів попри мене.

Стримаємо! гукнув той.

Стримаємо! відгукнулось громово по цїлому небу.

Сей відгук був міцнїйший від збунтованої ріки.

Вода розмила гатку на якої пів милї і її хвилї поволї заливали остров. Ми встановили одні машини випомповувати воду, а другі класти нову греблю. Камінє та цемент пішли в рух. З десять тисяч народу злетілось на алярм. Влаштувались, і боротьба з рікою пішла хутко наперед. Літаки сипали землю, камінє, цемент, нова гребля уже зявилась подекуди, мов якийсь дивовижний змій виставив з води свій хребет. Я стояв коло помпи на греблї. Межи людьми, що працювали неподалеки мене завважив я Гледис. Вона стояла на свїжозробленім насипі. Враз хвиля той насип розірвала і, схопивши Гледис, понесла її попри беріг на глибінь. Та тільки йойкнула. І сталось се так раптовно, що нїхто не завважив того, звернувши увагу на розір-

ваний насип. Я крикнув Джовови і скочив в ріку навздогін Гледис. Надогонив її, але нас обох пірвала головна течія, і ми опинились серед річки. Тримав Гледис за коси і кричав до неї:

Не лякайтесь! товариші нас врятують! Але мої сили слабли у зимній воді. Та враз щось мене штовхнуло в плечі. То плив повз нас корінь Вчепились за него, і так нас несла шалена течія.

Тимчасом по воді лягли проміня прожекторів.

Нас шукають, шепотів я дівчині.

Не забаром Джов з кількома товаришами здогонив нас на крилах і вихопив з води.

Мокрих та змерзлих занесли вони нас до хати котрогось товариша коло Дюдни. Гледис положили в ліжко, а я, перебравшись в сухе, хтів знов вертатись до роботи.

Перш, ви мусите відігрітись, — спинили мене товариші: А в друге, нема чого туди вертатись, бо гребля вже направлена.

Тепер я мав нагоду побачити на практиці, що значить належати до «родини цілого сьвта». Телефон в хаті не вмовкав; все питались про Гледисине та моє здоровлє. Близші сусіди напхались до хати, що не було де обминутись. Тільки звичай не робити з ночі дня розігнав їх по хатах спати.

Коли всі забрались, товаришка господиня хати сказала, що Гледис хоче мене бачити. Я пішов до тої кімнати, де вона лежала. Коло її ліжка сидів старий Колман. Він, з великим зворушенєм стиснув мені руку.

Дякую вам!... Дякую, що врятува-

ли моє молоде житє!... (Він, як і всї тут, вірує в несмертельність через дїти).

Я щось мимрив про «обовязок», що віддячив ся Гледис за те, що вона мене до житя привернула.....

А Гледис простягла до мене свою білу рученьку і, взявши мою, глянула менї в очі глибокопронизуючим поглядом, в котрім була подяка і якась туга, що дійшла аж в глибінь мого серця.

Старий вийшов до другої кімнати, а я сїв коло ліжка на кріслї.

Джов гукав на мене зза дверей, чи хочу я вертати до клюбу.

Я хотїв іти.

— Лишіть ся ту, заблагала Гледис.

Джов відлетів самий, а я лишив ся.

Її рука була в моїх долонях; її погляд у моїх очах. Якусь хвилинку ми мовчали.

— Чому ви від того часу нї разу не зайшли до нас? — запитала вона.

Так.... не мав часу....

— Кажіть правду!,..... .

Я не хтів, щоб... Беси знов..... насьміялась з мене.. проказав я.

Беси?.... Що за Беси?

Ваша баба....

— Баба?

Еге!.... та Беси, котру я кохав і кохаю без тями.....

Алеж вона давно вмерла.....

І жиє тепер, хоч частинно жиє в Гледис.

— Так ви кохаєте в менї вмерлу?

Нї, ваші риси лиця тільки нагадують її, але я кохаю.... тут я завважив, що майже виявив таємницю свого серця і замовк.

Але слова були сказані. Кінець ре-

ченя Ґледис зрозуміла, хоч було й недокінчене.

І сталось.....

Вона росповідала, що, ще коли я лежав заморожений, а вона вичікувала дня мого розбудженя, вона вже кохала мене за мою самопосьвяту науці, за муки мого серця розбитого її прабабкою. Довідав ся навіть, що вона того й досі не віддавалась, бо чекала на мене.

.....

По випадку з Ґледис і наших заручинах старий Колман забрав мене до себе. Проголошене мене і Ґледис пібраними мало відбутись на «червневім сьвяті». Те сьвято наближалось, і молодь, що була до парованя, чи як у нас казали «на порі», робила заручини. Від червня до жнив звичайно майже всї діставали вакації і се була добра нагода для молодих пар відбути перші місяцї свого щастя. (Хоч се не була загальна установа. Декотрі побирались, коли було їм вигіднійше.)

Ґледис чекала до червня.

Тут треба пригадати, що я з Ґледис, як і всї заручені, мусїв ставати перед комісією докторів, котрі оглянули нас що до здоровля тїлесного та інтелектуального і видали нам дозвіл до продовженя нашого житя в наших дїтах.

Се робилось про те, щоб забезпечити націю від родженя калік. Ті, що недіставали дозволу комісії на видання нащадків, могли також пібратись, але їм не вільно було мати дїтий. Та таких шлюбів майже не трафлялось; з одного боку через те, що нація була здорова майже в усїх своїх членах, з другого й тому, що здорові калїк не хтїли, а калїки бридились калїками. Побиратись вільно хлопцям від двад-

цять, а дівчатам від вісімнадцять літ.

Право праці та право росплоду були невблаганими вартовими нового людства.

VII.

Наближалось 15-го червня. Ґледисин батько сказав, що має летіти оглядати стан збіжа. Ми з Ґледис умовились також вдатись на прери враз з нашим старим, а відтак на сьвято молоді до Меклавд.

Хороше було летіти понад верхами Каскадів, понад долинами, де ліси здавались кущиками, а річки та потоки срібними смужками. Як орел, наш літак перелетів через верхи Скелястих гір і перед моїми очима зазеленіли неокраяні прери Заходу. Моє серце затріпотіло, коли я вздрів знайомі околиці: геть Летбридж, ось Келґарі, а там бовваніє наче колишній Едмонтон.

Старий Колман понизив лет, і ми наблизились до землї. Тепер там було видко велечезні череди худоби свійської і дикої, табуни коней, отари овець.

— А ви ж казали, що худоби не плекаєте? спитав я.

— Вони вольні, — відповів Ґледисин батько.

— Як «вольні»?

— Сі гори та сю східну частину Альберти аж геть туди на полудне в Монтану ми відступили нашим колишнім четвероногим рабам.

— Але ті орди можуть ввалитись на поля і знищити збіже.

Збіжевий дистрикт дуже добре в нас забезпечений, мій соколе! — відповів товариш Колман: До нашого збіжа навіть гомфри не годні дістатись. Колись, кожний фармер зокрема мусів себе захищати дротяним плотом, а наша фарма велика: починаєть ся за Келґарами, кінчить ся за

Дакотою, та наш дрото-пліт і шура не перепустить.

Обідали ми в Келґарах. Місто було напів зруйноване. Там окрім стації про припадкових подорожуючих не було нічого.

З Келґарів вдались ми до Саскатуну. 50 миль на схід від Келґарів ми перелетіли той дрото-пліт і враз побачили неокраяний лан, що зеленів мов самосьвіт ізумруд!

Добре збіже ! добре збіже! — вигукував мій старий фармер.

Подекуди на ланах ми бачили в добрім порядку фарми, а під піддашами видко було машинерію.

— На жнивах ми будемо мешкати з тобою в оттакій хатині, — шепотіла, тулючись до мене Гледис.

— От і Саскатун! показав повперед себе Колман.

— Щось не подібне на Саскатун, — відповів я: Звідки ті мури та башти, що заступають цілу долину?

— Сеж наші елеватори збіжа. Се наші спіжарні, з котрих черпають споживу цілі країни.

Я згадав, що за мого часу геть на північ, на схід та захід від Саскатуну сотки тисяч українських фармерів, як працьовиті бобри, приводили до порядку сю країну.

— А які тепер у вас відносини що до мови?

Довідавсь, що вони дивлять ся на мову, як на чин порозуміня людини з людиною. Що тепер жадна мова перед другою не гонорує ся, і що всї люди ще за шкільною лавкою виучують кілька мов.

— Ми міняєм ся дітьми. Анґлійці беруть

собі дітей німецьких, французьких, японських, українських і т. д., а своїх віддають таким самим чином. Моя Гледис була з малку три роки в Київі в одній українській родині

Ти вмієш по українському? споглянув я на Гледис

Вмію, відповіла вона по нашому

Се була мені люба несподіванка. Роспитував її, що діється на Україні. Казала, що там, так само як і тут, панує колективізм, порядок, добробут та щастє. А веселий український нарід висьпівує понад Дніпром свої чудові пісні.

Ми прилетіли до Саскатуну. Старий Колман мав тут позістатись, бо тутки була головна кватира хліборобського комітету.

Саскатун, той красунь прери, був у більшім порядку, як Келґарі, але майже таким, як і за мого часу. Тільки улиці були красно вицементовані, колишні деревця вздовж хідників повиростали тепер у грубезні дерева; на Другій Авеню та поблизших улицях крамниці пощезали, а в них були вряджені літні кухні та реставрації про женців.

Ми спинились в Овен-готелю. Була якраз вечеря. За столами сиділо зо дві сотки студентів рільництва з місцевого каледжу та кілька товаришів з Анґлії та Луізіяни, що приїхали набрати про своїх мешканців пшениці.

Студенти привитали свого старого професора радісними вигуками. За вечерею балачки були про стан збіжа та всілякі потреби рільництва. По вечері усі перейшли до порожнього театру і врядили собі аматорський концерт. Коли вийшли з театру по десятій в ночі, на дворі було

видко як у день.

Що се?

А ви забули? Сеж наші штучні сонця сьвітять, відповів товариш Колман.

Справді там на сході сяло наче кілька місяців.

Мені пояснили, що ті сонця посувають ся на дротах, перенесених на пять тисяч футів понад ланами.

. . . . . .

17-го червня в рання ми сїли з Гледис в літак і враз з декількома літаками з Саскатуну подались в напрямку країни «Чорноногих Інтіянів».

І ось перед нашими очима заблищали срібні верхи Скелястих гір. Гори неокраяним муром подались туди на полудни, а вздовш їхніх стін рівна як стіл прерия стелеть ся і потопає на сході там за колишнім Летбриджом.

А ось і Меклавд стоїть наче зелений кущик на тім просторі. А за Меклавдом чорніеть ся якась височезна, здаеть ся рівна з верхами гір, башти. Здалеку добре не видно що.

То памятник піонерам Заходу, пояснює Гледис.

Тепер бачу, що навколо тої фіґуру стоять якісь меньші, а ще далї навкруги чорніють забудови, немов колишній амфітеатер грецьких олімпійських игрищ.

— Там відбуваеть ся наше «червневе сьвято», казала Гледис.

Я озираюсь по небу. Мов журавлї, тягне з сходу, полудня та заходу безліч літаків та немов величезні кондори повітряні кораблї; усї до Меклавд.

Ми підлетїли близче. Там під нами ходять уже тисячі люду. Гледис звернула свій літак до фіґури і полетїли нав-

круги неї:

Фігура уявляла матір, що сиділа на снопах а на руках тримала двоє дітей, хлопчика та дівчину. А навкруги тої жінки стояли меньші фігури: Індіян, що здогоняє зубра, мисливі Гудсонської Компанії ставлять свій форт, там робітники кладуть релі першої залізниці, тут ідуть еміґранти з клунками та валізками (Британці, Скандинавці, Німці та Українці) усі у своїх національних убраних, ось піонер ломить биками першу скибу дикої прери, а ось уже в русі величезні льокомотиви та молотарки.

Наш літак сів на землю.

Навкруги нас тисячі, а тисячі при бульців. Усе молоде, веселе, радісне. Зараз недалеко самого амфітеатру подибали мого Джова з Ласи. Вони теж були заручені.

Потім роспочались игрища: біганє навперегони, показуванє сили, сьпів, деклямації нових поезій. (Що до сьпіву чи деклямацій одиниці вживали мегальофону, щоб цілі збори їх чули). Але Американці Американцями. Люблять показати щось ґрандіозного. Таким був балет в десять тисяч душ, потім хор Нігрів в пятьнайцять тисяч душ. Сей хор співав пісеньку з берегів Міссісіпі; і здавалось в ту хвилю, що їдеш в човні по тій широкій річці і чуєш ту нуту колишнього раба. Потім виступали різбярі, малярі, актори, винахідники машинерії, тощо; дівчата і хлопці.

Судді, вибрані з старших товаришів призначили надгороди: вінки з степових квіток, сплетених тутки нашими товаришками.

По полудни розлетілись гуртами на

пікнік.

Колиж зайшло сонце і зірки замерехтіли на небі, знов усї зійшлись до амфітеатру, що був осяяний штучним сонцем знад голови фіґури. Знов забавлялись, аж почало благословлятись на сьвіт.

Тепер мала відбутись церемонія «вінчаня».

Кілька тисяч відданиць вбраних в білі строї стали з своїми нареченими перед помостом проти фіґури Один старий, сивий, як голуб, товариш промовляв до нас.

Він казав про щасте коханя, котре ми усї тодї відчували, і взивав, щоб ми необачним поступованєм не розвіяли того сну блаженства. Потім він покликав до себе на плятформу свою сивеньку подругу і усїх своїх дітей, онуків та правнуків, котрих зявилось там коло него яких зо три сотки. Сини взяли старого і стару на руки і усї обіймились, а потім той старенький товариш простяг свої руки над нашими головами, наче благословлючи, промовив:

— Жичу вам усім, діти мої, такогож щастя, як зазнав я з своєю подругою.

Церемонія скінчила ся.. Ми сїли в свої літаки.

. . . . . .

Залявши червоним злотом небеса зійшло сонце і осяяло вертаюче домів щасливе молоде людство, людство колективізму.

Кінець.

ГЕЙ, ЧОГО СУМУВАТИ?

ВДАРТЕ ЛИХОМ ОБ ЗЕМЛЮ!
ЧИ НЕ ЗНАЄТЕ, ЩО НА ВСЯКИЙ СМУТОК ОДНИМ ЛІКОМ Є ЛИШЕ

гумористично-сатирична часопись, що сумуючих звеселяє, веселих робить ще веселійшими, подає духовчу поживу тим, що шукають правди, рятує душі від дідчих виделок і певно за таньшу оплату як попи чарчують. А власне:

«КАДИЛО»

в Канаді $1.00
в Злучених Державах..... $1.25

„KADYLO“

Box 64 **Toronto, Ont.**

Студіюйте Соціялізм

З вітра соціялістом бути не можна; щоб стати соціялістом, треба студіювати соціялізм.

Тим, що хочуть науково запізнатись з сею доброю новиною працюючого люду, **Українська Книгарня в Брантфорд, Онт.** поручає слідуючі книжки:

ВІРА І ГРОМАДСЬКІ СПРАВИ — М. Драгоманов 5ц
КЛЯСА ПРОТИ КЛЯСИ 5
ЖІНКА А СОЦІЯЛЬНЕ ПИТАНЕ 10
ДОРОГА ДО СВІДОМОСТИ 10
ЧОМУ ЖІНКИ ЖАДАЮТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПРАВ 15
ДВОНОГИЙ 15
ПРОМОВА НА СУДІ 15
ХИТРА МЕХАНІКА 15
РОЗВИТОК СОЦІЯЛІЗМУ ВІД УТОПІЇ ДО НАУКИ 15
ПОЧАТКИ УКР. СОЦ. В ГАЛИЧИНІ..... 25
НАРОДНІСТЬ І ЇЇ ПОЧАТКИ 25
ЩО ТАКЕ ПОСТУП? — Ів. Франко.....25
КОМУНІСТИЧНИЙ МАНІФЕСТ 25
КОРОТКИЙ НАЧЕРК СОЦІЯЛІЗМУ 35
НОВІТНА СУСПІЛЬНІСТЬ І ЦЕРКВА 35
НАРИСИ ПЕРЕДІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ 40
СЕЛЯНСТВО І СОЦІЯЛ-ДЕМОКРАТІЯ 40
МІЖНАРОДНИЙ РОБІТНИЧИЙ СОЦ. РУХ 40
ФІЛЬОСОФІЯ ШТУКИ — Г. Тена 50
ЦАРСЬКА РОСІЯ І УКР. СПРАВА — В. Левинський 50

Також **Українська Книгарня в Брантфорд, Онт.** має на складі ріжнородні наукові книжки, оповіданя та поезії, їх також всіляці писарські прилади. Обслуга скора і ретельна. Удавайтесь на сю адресу:

UKRAINSKA KNYHARNIA
211 MARKET ST.
Brantford, Ont., Canada.